Զ. ՏԱՐԻ 1566 — ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 15 ԱՐԵԳ 4381 — Հ. Տ. 23 ՄԱՐՏ 1889 — Ն. Տ. 4 ԱՊՐԻԼ 1889 — ՀԻՃՐ. 3 ՇԱՊԱՆ 1306 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

20 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՐ ԵՒ ԻՆՉ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-խան

درعلیه ده غلطه ده نورادونکیان خانده آره ولك غزته سی اداره سی

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար	Տարեկան գաւառական	արժէք	160
»	» Վեցամսեայ	»	80
»	» Եռամսեայ	»	40
Գաւառաց	» Տարեկան	»	200
»	» Վեցամսեայ	»	100
Օտար երկիրներէ	տարեկան	ֆրանք	56
»	վեցամսեայ	»	28

Դուրս ղրկուած լրագրաց համար ծախքը Տնօրէնութեան վրայ է
Խմբագրութեան ղրկուած նամակ կամ գրութիւն ետ չդարձուիր

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ. ՊՈԼԻՍ, 23 ՄԱՐՏ, 1889

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՃՈՆ ՊՐԱՅԹ

Անգլիա իւր ամենէն պերճախօս ատենաբանն և իւր ժողովրդային մեծագոյն տրիբուններէն մին կորսնցուց յանձին Ճոն Պրայթի։ Ազատականութեան մեծ սիւներէն մին ինկաւ։ Ճոն Պրայթ վաղեմի Քուէյքըրներու տոհմէն էր, զաւակ աղքատիկ բայց աշխատասէր մարդու մը, որ քիչ քիչ բարեկեցութիւն գտած էր։ Ի Ռոչտէյլ ծնաւ 1811ին, և հետեւապէս 78 տարեկան էր։ Հիմնաւոր կրթութիւն մը չկրցաւ ստանալ, բայց շատ մը նշանաւոր մարդոց պէս, ինքնօգնութեամբ զարգացաւ։ Պզտիկ հասակէն մասնաւոր խնամով ուսումնասիրեց անգլիական բանաստեղծութիւնն, և իւր սիրական ընթերցմունք եղան Անգլիոյ քաղաքական պատմութեան վրայ գրուածք։ Իւր ազատասիրութեան մեծագոյն խթանն եղաւ Նախկին Քուէյքըրներու և մանաւանդ իւր մեծ հօր պապուն՝ Ճոն Կրամթընի պատմութիւնն, որ Չարլզ Բ. Թագաւորին պատժական բացառիկ օրինաց զոհերէն մին եղած էր։ Ընտրութեան մը առթիւ իւր առաջին ճառն արտասանեց 1830ին։ Բայց մեծագոյն խնդիրն յորում փայլեցաւ Ճոն Պրայթի պերճախօսութիւնն, յորում իբրեւ հրապարակային մարդ երեւելի դեր մը կատարեց, Հացի Խնդիրն էր։ Եւ իրօք, Նափոլէոնեան պատերազմաց վերջանալէն (1815) ի վեր, Անգլիա տնտեսական մեծ տագնապի մը ենթակայ էր։ Խորհրդարանն ազնուականաց ձեռքն էր, որք իրենց դասուն շահուց նպաստաւոր օրէնքներ դնել կուտային։ Ազնուականք ամենամեծ մասամբ հողատէր կամ ագարակատէր էին, և որպէս զի օտար երկիրներէ բերուած արմտիք անգլիական ագարակներու արտադրած արմտեաց դէմ չկարենան մրցիլ, Խորհրդարանն այնչափ բարձր մաքսեր կը դնէր օտարամուտ արմտեաց վրայ որ հացի գինը գրեթէ ամեն երկրէ աւելի սուղ էր Անգլիոյ մէջ։ Անգլիական ժողովրդեան ստուար մեծամասնութիւնն իւր կենաց անհրաժեշտ պիտոյքը սուղ գնել կը դատապարտուէր, որպէս զի ազնուականք կամ հողատէրք մեծաքանակ վարձքեր առնուն իրենց արտերէն, և շահաւոր գներով վաճառեն իրենց արտադրած ցորենն և այլ արմտիքը։ Ժողովուրդը կը բողոքէր, բայց իւր ձայն լսելի չէր լիներ. զի բուն ժողովրդային դասեր ներկայացուցիչ չունէին Երեսփոխանաց Ժողովոյն մէջ։ Նախարարներ մերթ ընդ մերթ մաքսերը կ'իջեցնէին, ցորենի առատութեան համեմատ, բայց միակ նկատումն էր հողատէրաց դասուն շահն։ Հանգուցեալ Քոպտըն և Պ. Վիլլըրս գաղափար յղացան կազմել Դաշնակցութիւն մը այս հակատնտեսական օրինաց ջնջումը պահանջելու համար։ Դաշնակցութիւնն ամեն քաղաքի և ամեն գաւառի մէջ ճիւղեր ունեցաւ, որք ժողովրդային շարժումը կը կազմակերպէին, ընտրութեանց առթիւ ժողովրդեան միտքը կը լուսաւորէին, և բիւրաւոր ստորագրութեամբք ծածկուած հանրագրեր կը պատրաստէին ու կը մատուցանէին Երեսփոխանութեան, ուր վիճաբանութիւններ կը յարուցանէին։ Արմտեաց Օրէնքը խափանելու համար Երեսփ. Ժողովոյ ներկայացեալ առաջարկներ մի զմիոյ կնի կը մերժուէին. բայց Դաշնակցութիւնը չէր վհատեր։

1844 սեպտ. ամսուն մեռաւ Ճոն Պրայթի առաջին կինը, ծաղկատի պատուական կին մը, հազիւ երկու տարուոյ ամուսնութենէ մը ետքը։ Պրայթ կը պաշտէր զիւր ամուսին, և նորա մահը խորին թախծութեան մէջ խորասուզեց զինք։ Իւր բարեկամ Քոպտըն ցաւակցութեան եկաւ։ Այս երկու ժողովրդային տրիբունք սենեկի մը մէջ լուռ կը կենային. վաղամեռիկ կինը կը հանգչէր վերի սենեկին մէջ։ Քոպտըն, մխիթարութեան քանի մի խօսքերէ ետքն, յարեց. «Եղբայր, այս վայրկենիս Անգլիոյ ամեն «կողմն հազարաւոր տուներ կան ուր «կիներ, մայրեր, քոյրեր և տղայք անօթի կը մեռնին. զի հացը սուղ է, «և իրենց չնչին աւուրչէքով հաց իսկ «չեն կրնար գնել։ Երբ ձեր վշտին առաջին սաստկութիւնն անցնի, կը «յորդորեմ զձեզ որ ինձ հետ միանաք, միասին գործելու համար մինչեւ «որ այն աղետալի օրէնքը խափանել «տանք»։

Պրայթ այս հրաւէրն ընդունեց, և հանգիստ չկեցաւ այլ եւս մինչեւ որ ժողովրդային մեծ դասն յաղթանակեց։ 1843ին, ի Տըրհէմ ընտրութեան մը մէջ ճակատեցաւ հարուստ և ազդեցիկ Լորտի մը դէմ, որ կաշառքով ընտրեցաւ. բայց ժողովրդային հանրագրութեամբ անվաւեր հռչակեցաւ իւր ընտրութիւն, և յայնժամ Պ. Պրայթ երեսփոխան ընտրեցաւ։ «Ազատ Վաճառականութիւն» էր Պրայթի, Քոպտընի, Վիլլըրսի և իրենց Դաշնակցութեան նշանաբանը, Պահպանողականներուն եւ ազնուապետական Ազատականներուն կամ Ուիկներուն դաւանած մաքսային օրէնքին դէմ։ Պրայթ և ընկերք կը պահանջէին անմաքս ընդունիլ օտար երկրաց արմտիքն, որով ամեն Անգլիացի աժան պիտի ապրէր, և լաւագոյն պայմաններով պիտի մրցէր տնտեսական ասպարէզին մէջ։ Բայց ինչ որ մարդկային պերճախօսութիւնը չկրցաւ կատարել, բնական աղէտ մը ի գլուխ հանեց զայն։ 1844ին Անգլիա և Իռլանտա տառապեցան փաթաթեխի ախտէն, որուն հարիւր հազարաւոր մարդիկ զոհ գացին։ Կարելի՞ էր մինչ արմտեաց գինն արուեստական գրութեամբ մը բարձր պահել, երբ ժողովուրդն անօթի կը մեռնէր։ Պահպանողական Նախարարապետը, Սըր Ռոպերթ Փիլ, որ ի պաշտօն եկած էր Արմտեաց Օրէնքը կանգուն բռնելու, ինքն իսկ 1846 յունուար 22ին ծանոյց Երեսփ. Ժողովոյն թէ Արմտեաց Օրէնքին վրայ իւր գաղափարք հիմնովին փոխուած են, և կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ բառնալ զայն։ Պ. Տիզրայէլի (Լորտ Պիքընսֆիլտ) կծու խօսքերով պախարակեց իւր պատկառելի կուսակցապետն, իւր կուսակցութենէն դասալիք լինելուն համար։ Բայց ո՛չ Թորիներն, ո՛չ Ուիկները կարողացան դէմ դնել հանրային կարծեաց և տապալել զՍըր Ռոպերթ Փիլ, որ զգուշաւոր ընթացքով մը տակաւ ջնջեց բոլոր անտեղի մաքսերն և Ազատ Վաճառականութեան բարիքն ընծայեց Անգլիոյ։

Այս մեծ խնդրոյ փակուելէն յետոյ, Ճոն Պրայթ կարեւոր բաժին ունեցաւ Իռլանտայի, Հնդկաստանի, Ռուսիոյ և խորհրդարանական բարենորոգման խնդիրներուն մէջ, որք 1846էն ի վեր Անգլիոյ հանրային կարծիքն ամենէն աւելի զբաղեցուցած են։

Կանուխէն Ճոն Պրայթ դատապարտեց Իռլանտայի կառավարական դրութիւնը, մանաւանդ հողային դրութիւնն, և ինք Անկլիքան եպիսկոպոսական եկեղեցւոյն չպատկանելով, մասնաւոր եռանդեամբ քննադատեց Իռլանտայի եկեղեցական դրութիւնն, ուր, կաթոլիկ Իռլանտայի մէջ, պետական եկեղեցի էր Անկլիքանութիւնն, որուն համար ժողովուրդը տուրք վճարել կը հարկադրուէր։ Երկար մաքառումներէ յետոյ, երբ 1868ին Պ. Կլատսթոն Ազատականաց ընտրական մեծ յաղթանակի մը շնորհիւ նախարարապետ եղաւ, այս զեղծում խափանեցաւ, Անկլիքան եկեղեցին իբրեւ պետական դրութիւն ջնջուեցաւ Իռլանտայի մէջ, ուր այժմ կայ իբրեւ փոքրամասնութեան մը կամաւոր եկեղեցի։ Կլատսթոնեանց հիմնական գաղափարներէն մին է բովանդակ երկրին մէջ նոյն բարենորոգումն ի գործ դնել օր մը, այսինքն պետական եկեղեցի բնաւ չճանչել, թոյլ տալով որ ժողովուրդն իւր կամաւոր նուէրներով ու տուրքերով պահէ իւր ուզած եկեղեցին, և ամեն եկեղեցիք հաւասար լինին յաչս Պետութեան։

Հնդկաստանի մէջ «Արեւելեան Հնդկաց Բրիտանեան Ընկերութեան» յոռի կառավարութիւնն Հնդիկները զայրացուցած և զՀնդկաստան Մեծին Բրիտանիոյ ուսերուն վրայ անտանելի բեռ մ'ըրած էր։ Ճոն Պրայթ ուրիշ երեւելի Ազատականաց հետ այս վիճակին բարուոքումը պահանջեց, և 1857ի հնդկային Մեծ Ապստամբութիւնը վրայ հասնելով, Ընկերութիւնը խափանեցաւ, Հնդկաստանի կառավարութիւնն ուղղապէս անգլիական կառավարութիւնն, այսինքն անգլիական ժողովուրդն ստանձնեց, և հիմնական բարենորոգմունք ներմուծեցան հնդկային վարչութեան մէջ, որոց արդիւնքն եղաւ հնդիկ ժողովրդեան հանդարտեցումն ու գոհացումն։ Յօրէ անտի տնտեսական զարգացման ճամբուն մէջ ալ մեծ քայլեր առաւ Հնդկաստան։

Իբրեւ Քուէյքըր, Ճոն Պրայթ կրօնային համոզմամբ հակառակ էր պատերազմի։ Բայց Խրիմու պատերազմին հակառակեցաւ ո՛չ միայն կրօնական և բարոյական այլ և քաղաքական նկատումներով։ Եթէ, կ'ըսէր, Նափոլէոն Գ. Մեծին Պոնափարթի վրէժն ունի լուծել Ռուսիայէն, Անգլիա շահ մը չունի Ռուսիոյ հետ գժտելու։ Ասիական այս երկու Մեծ Տէրութիւնք հաւասար շահ ունին մտերմական հասկցողութեամբ հաշտ ընթացք մը բռնելու։ Բայց անգլիացի ժողովուրդն աւելի անսաց Լորտ Փալմըրսթընի քան Ճոն Պրայթի և Քոպտընի։ Խրիմու պատերազմը ժողովրդական եղաւ, և Պրայթ և համախոհք պախարակեցան իրենց անդէպ միջամտութեամբ Նիքոլա Կայսեր այնպէս կարծել տալուն համար թէ Անգլիա լրջօրէն պատերազմ չուզեր։ Այս խնդրոյ յուզմունք ծանր հիւանդութիւն մը պատճառեցին, որով Պրայթ չկրցաւ ընտրութեանց մէջ պաշտպանել իւր խորհրդարանական աթոռ, և պահ մի Խորհրդարանէն դուրս մնաց։

1832ին ընտրական բարենորոգում մը կատարուած էր արդէն, բայց տակաւին Երեսփ. Ժողովը առանձնաշնորհեալ դասուց ներկայացուցիչ էր։ Հարուստ միջին դասուն Խորհրդարանն էր։ Պրայթ իւր անհուն պերճախօսութեան հզօրագոյն և գեղեցկագոյն զէնքերը գործածեց ի ջատագովութիւն ժողովրդային դասուց ընտրական իրաւանց։ 1867ին նոր բարենորոգում մ'եղաւ, ընտրութեան պայմանք աւելի մեղմացան, և ինչպէս 1846ին պահպանողական նախարարապետ մ'էր որ Ազատականաց պահանջած մէկ կարեւոր բարենորոգումն ի գործ կը դնէր՝ Ազատ-Վաճառականութեան սկզբունքն ընդունելով, այս անգամ ևս ուրիշ պահպանողական Նախարարապետ մ'էր՝ Պ. Տիզրայէլի, որ ընտրական բարենորոգում մ'ի գործ կը դնէր՝ զիջանելով ազատական պահանջմանց։ Եւ ինչպէս 1846ին Պ. Տիզրայէլի Սըր Ռ. Փիլի երեսը կը զարնէր իւր փոփոխամտութիւն, այս անգամ ալ Լորտ Քրանպորն (Սալզպըրի Մարքիզն) էր որ՝ Նախարարութենէն հրաժարելով կը պախարակէր Պ. Տիզրայէլիի անդէպ զիջումներն առ Պրայթ և Կլատսթոն։

Ճոն Պրայթ առաջին անգամ նախարարական պաշտօն ընդունեց, թէև դժկամակութեամբ, Պ. Կլատսթոնի 1868ի Վարչութեան մէջ, իբրեւ առեւտրական Նախարար։ Թէև վերջին ժամանակներս, ազատականութեան յառաջդիմութեան ու ծաւալման շնորհիւ, Պրայթի ազատամտութիւնը շատ անվտանգ և անմեղ կը համարէին Պահպանողականք և չափաւոր Ազատականք, բայց 1868ին իրեն պէս ժողովրդական և «արմատական» տրիբունի մը ցայն վայր ազնուականներու սահմանեալ նախարարական պաշտօն ընդունիլն իբրեւ ժամանակաց մեծ եւ ծանրակշիռ նշան մը համարեցաւ։ Թէև հիւանդութեան պատճառաւ հրաժարեցաւ Նախարարութենէն, բայց ամեն անգամ որ հարուածելի զեղծում մը, առանձնաշնորհում մը, ապօրինութիւն մը հանրային միտքն զբաղեցնէին, Պրայթ օրուան ամենամեծ ատենաբանն էր, և անվեհեր, անշահախնդիր, ազնուամիտ պաշտպանն ժողովրդային իրաւանց։ 1877-78ի Արեւելեան Խնդրոյն առթիւ եւս միթինկներու մէջ շատ խօսեցաւ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ և յարակից խնդիրներու վրայ։

Երբ, 1880ին, Պ. Կլատսթոն, Ազատականաց ընտրական մեծ յաղթանակէ մը ետքն, երկրորդ անգամ Նախարարապետ եղաւ, Ճոն Պրայթ Լանքասթըրի Դքսութեան վերատեսչի անուանական պաշտօնով իբրեւ խորհրդատու անդամ մասնակցեցաւ Վարչութեան, բայց 1882ին հրաժարեցաւ երբ անգլիական նաւատորմը ռմբակոծեց Աղեքսանդրիա. զի իւր խաղաղասէր մտաց կը թուէր թէ Անգլիա Եգիպտոսի մէջ պատերազմի բռնելով սխալ մը կը գործէր։

1880ին, Լորտ Պիքընսֆիլտի Վարչութեան ամուլ փառքերէն ձանձրացած, ազգն զՊ. Կլատսթոն յիշխանութիւն կը կոչէր՝ ժամանակին պահանջած հիմնական բարենորոգումներն ի գործ դնելու։ Ասոնց մեծագոյնն եղաւ գործաւոր դասերուն ընտրողական իրաւանց տրուիլը՝ որոշեալ քանակութեամբ տուրք վճարելու թեթեւ սահմանափակումով մը, և Պրայթի պերճախօսութիւնն ո՛չ սակաւ նպաստեց Պ. Կլատսթոնի բարեկարգիչ ճգանց։ Երբ ընտրական նոր դրութեան համեմատ նոր Երեսփոխանութիւն մը կազմուեցաւ, Պ. Կլատսթոն երրորդ անգամ պետ եղաւ ազատական Վարչութեան մը։ Ճոն Պրայթ, երկար ժամանակ Մանչեսթըրի և յետոյ Պիրմինկհէմի երեսփոխան, 1886ի ընդհանուր ընտրութեանց մէջ յաղթեց Լորտ Ռանտոլֆ Չըրչիլի, որ Պիրմինկհէմի աթոռն իրմէ խլելու յանդուգն փորձ մը կը փորձէր։ Այս միջոցիս Իռլանտական խնդրոյն վրայ Պ. Կլատսթոն կարծեաց հիմնական յեղաշրջում մ'ունեցած էր, և կ'առաջարկէր ինքնօրէնութիւն տալ քոյր կղզւոյն։

Առ այս հակառակեցաւ Ճոն Պրայթ։ Իւր համոզումն էր թէ կարելի է գոհացնել Իռլանտայւոց ամեն բանաւոր պահանջումները, չդպչելով հանդերձ Լոնտոնի Խորհրդարանին գերիշխանութեան, և բաժանում չմուծանելով բրիտանեան Տէրութեան մէջ։ Պրայթ հետեւապէս յարեցաւ Միութենական Ազատականներուն, Լորտ Հարթինկթընի և Պ. Չէմպըրլէյնի կուսակցութեան։ Բայց ինչպէս ինքն եւս կը խոստովանէր, իւր լեզուն յառաջ չէր երթար իւր նախկին տէրն ու մտերիմն՝ զՊ. Կլատսթոն՝ քննադատելու, և ծանր հիւանդութիւն մ'ալ վրայ հասնելով, տարիէ մ'ի վեր լռած էր։

Այսու ամենայնիւ, իւր մահն ամեն կուսակցութիւնք ողբացին իբրեւ ազգային մեծ կորուստ մը։ Երեսփոխանաց Ժողովոյն մէջ Պ. Սմիթ, Պ. Կլատսթոն, Պ. Ճոն Մորլի, Լորտ Հարթինկթըն, Պ. Չէմպըրլէյն, Ներկայացուցիչք պահպանողական, ազատական և միութենական կուսակցութեանց, և Լորտերու Ժողովոյն մէջ Լորտ Սալզպըրի և Լորտ Կրանվիլ սրտաշարժ խօսքերով դրուատեցին հանգուցելոյն ազնիւ, ուղղամիտ, անստգիւտ բնաւորութիւնը, ժողովրդական ոգին և պերճախօսութիւնն որ եզական էր Անգլիոյ մէջ իսկ, ուր այնչափ առատ է ճշմարիտ պերճախօսութիւնը (*)։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Հոլլանտական խնդիրն օրուան խնդիր կը դառնայ։ Բրուսիոյ Վիլհէլմ իշխանն, որդի Պրուսվիքի խնամակալ Ալպրէխթ իշխանին, իւր բնակութիւնն հաստատեց Լա Հէյի գերմանական դեսպանատան մէջ, քանի մը տարիներ Հոլլանտիոյ մէջ անցնելու, հոլլանտերէն ուսնելու և Հոլլանտացիները մօտէն ճանչելու համար։ Մոր կողմէ ազգականութիւն ունի Հոլլանտիոյ թագաւորական գերդաստանին հետ, և Պիսմարք իշխանին խորհուրդն է Վիլհէլմ իշխանն ամուսնացնելով Վիլհէլմին իշխանուհւոյն հետ, որ իւր հօր պիտի յաջորդէ իբրեւ թագուհի Հոլլանտիոյ, Հոհէնցոլլըրնեան մը բարձրացնել Հոլլանտիոյ գահուն վրայ, և դիւրացնել Հոլլանտիոյ միացումը Գերմանիոյ հետ։ Հոլլանտական լրագիրք կը քննադատեն այս խորհուրդ։

—Փիլիպէի մէջ [illegible] անուն պուլկարերէն թերթ մը հրատարակեցաւ, Պուլկարիոյ արդի կառավարութեան ընթացքը քննադատող. բայց ոստիկանութիւնն անմիջապէս գրաւեց անոր թիւերը։ Խմբագիրը, Պ. Մաճարով, ձերբակալեցաւ։

—Ֆերտինանտ իշխան մարտ 31ին Սոֆիա վերադարձաւ, ծանուցանելով Փիլիպէի քաղաքային իշխանութեանց թէ յունիս կամ յուլիս ամսոյ մէջ պիտի վերադառնայ Արեւելեան Ռումելի։

—Գերման լրագիրք կ'ըսեն թէ Վիլհէլմ Բ. Կայսեր մտերիմ Վալտերզէ զօրավար, Սպայակոյտի պետն, Ալզաս-Լորէնի կուսակալ պիտի կարգուի Հոհէնլոհէ իշխանին տեղ, որ ծերութեան պատճառաւ կը քաշուի քաղաքային գործունէութենէ։

—Պ. Հուայթլօ Ռէյտ, Նիւ-Եորքի Թրիպիւն լրագրին տնօրէնը, Փարիզի ամերիկեան դեսպան անուանեցաւ, և նմանապէս դեսպանական պաշտօններու կոչուեցան Սինսինաթիի Քոմըրշըլ Կազէթի տնօրէն Պ. Միւրադ Հալսթէդ (Պէրլին) և Նիւ Եորքի [illegible] ամսաթերթին տնօրէն Պ. Ալլէն Թորնտայք Ռայս (Փեթերսպուրկ)։ Այս ան-

(*) Փրոֆ. Թորոլտ Ռոճըրս ընտիր տպագրութեամբ և ծանօթութեամբք հրատարակած է Ճոն Պրայթի բանախօսութիւններն, որք Անգլիոյ վերջին 50 տարւոյ քաղաքական պատմութեան համար մասնաւոր կարեւորութիւն ունին։

— 31 —

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ

ՖԵՐՆԱՆՏ

—Պարոն կոմս, ըսաւ իր կարգին Լէօն տը Վօ ատենակալին լրջութիւնը ձեւացնելով, ես գիտեմ միշտ հպատակիլ, երբ յանուն ընկերական սովորութեանց կը խօսին ինձ. սակայն, հաճեցէք յիշել թէ դուք էիք որ ի սկզբան կ'ամբաստանէիք զՖերնանտ։

—Յանցաւոր էի, ըսաւ ծերունին աշխուժիւ, ի լրոյ կը խօսէի. պէտք է շատ իմաստուն ըլլալ չխաբուելու համար այդ կարծիքներէն՝ որք չգիտես ուսկից կուգան և որք չգիտես ինչո՛ւ կը պատրաստուին...

—Ներեցէ՛ք, պարոն կոմս. բայց Ֆերնանտի համար ըսուածներուն խորը ճշմարտութիւն մը կայ։

—Այլ թերեւս կը չափազանցեն, պատասխանեց ատենակալն առանց նշմարելու որ նախապէս իր ըսածներուն բոլորովին հակառակը կը զրուցէր։ Արդարեւ, Տիկին Տիւքուտրէյի զգուշաւորութիւնն, իր վայելուչ ձեւերն, իր չափաւոր լեզուն, կը հերքէին իր վրայ զրուցուած յոռի խօսքերը և դուք մեծ դժուարութիւն պիտի կրէիք իր վրայ խօսուածներն ապացուցանելու համար, դուք որ կը խոստովանիք թէ կը բանբասէք զինքը։

—Է՛հ, պարոն կոմս, ըսաւ Լէօն, ներկայ ժամանակին մէջ կրնա՞ք ցոյց տալ համբաւ մը որ խօսքերու վրայ հիմնուած չըլլայ այսպէս։ Պէտք է որ խօսին մարդոց վրայ, աղէկ կամ գէշ, փոյթ չէ, բաւական է որ խօսին։ Զարախօսութիւնը մոռացուելէն լաւագոյն է։ Կը յիշէ՞ք ինչ որ կ'ըսէր անցեալ օր, տիկին Տ'Օնէյի տան մէջ, երբեմն հռչակաւոր ակադեմական մը. «Ա՛հ, տիկին, սոսկալի թշնամութիւն մը կայ ինձ դէմ։—Ո՞րն է այն. հարցուցինք։—Լռութիւն պահել։»—Եւ արդարեւ, պարոն կոմս, խեղճ մարդն այն վիճակին հասած էր որ և ո՛չ իսկ կը յաջողէր գէշ զրուցել տալ իր վրայ։ Բարեբաղդաբար, նոյն վիճակին մէջ չէ Ֆերնանտ։

—Բայց վերջապէս, ըսաւ Պ. տը Մօնժիռու, քանի որ լաւ կը ճանչնաք տիկին Տիւքուտրէյը եւ քանի որ այս ծանօթութիւնը չէք ուրանար...

—Ուրանա՞լ, կրկնեց Լէօն։ Ընդհակառակն, կը փառաւորուիմ անով։

—Կրնաք ուրեմն ըսել ինձ...

—Զինքը պաշտողներուն թի՞ւը։ Կատարելապէս։

—Բարեկամս, կարի դժուարին գործ մը կ'ստանձնես, ըսաւ Ֆապիէն որ, ինչպէս տեսնուեցաւ, շատ քիչ կը խօսէր։

—Ի՞նչ վնաս ունի. գիտես որ ես գրահաշւոյ մէջ շատ յաջող էի, եւ ծանօթէն անծանօթին անցնելով, կը գտնենք։

—Կը յուսամ թէ ձեր անունը ցանկին գլուխը կ'անցընէք, պարոն տը Վօ, ըսաւ ատենակալը դառնութեամբ։

—Ո՛չ, պարոն կոմս, ո՛չ, վասն զի նպաստաւորեալ սիրահարները միայն պիտի հաշուեմ, եւ ես անոնց կարգէն չեմ դեռ. ցանկին գլուխը պիտի անցունեմ ո՛չ թէ իմ անունս, այլ Մօռիսի անունը։

—Ուշադրութիւն ըրէ՛ք. ամիս մը կայ որ այդ կինը իր յարաբերութիւնները խզած է փեսայիս հետ, եւ կրնայ ըլլալ որ այդ միջոցին ուրիշ մը յաջորդած ըլլայ անոր։

—Ըսի ձեզ թէ ծանօթէն անծանօթին պիտի անցնիմ. սպասեցէ՛ք ուրեմն։

—Ճշմարիտ է, ըսաւ Ֆապիէն, սպասենք։

—Մօռիսէն, շարունակեց Լէօն, յաջորդեց խորհրդաւոր եւ աներեւոյթ անձնաւորութիւն մը որ ինքզինքը կը ծածկէ եւ կը մտնէ միանգամայն։ Ո՞վ կրնայ ըլլալ այն տեսնենք։ Իր պաշտպանը ժամերն են ժամ մէկէն երկուք, եւ այդ ժամուն՝ Ֆերնանտի դուռն անողորմաբար փակ է ամենուն։ Իր կառքը, զոր սակայն կը տեսնեն բակին խորը, երկու կըրակոտ աշխէտ ձիերու լծուած է։ Օբէրային մէջ իր օթեակը երկու սիւներու մէջտեղ կը գտնուի. չարաթը մէկ գիշեր, ուրբաթ, ուրիշ մը տրամադրութեան ներքեւ դրած է զայն։ Արդ, փնտռենք այժմ, ձեր բարեկամաց մէջ, Ֆապիէ՛ն, ձեր ծանօթներուն մէջ, պարո՛ն կոմս, ո՞վ է այն մարդը որուն իր ծանր զբաղումները ժամ մը միայն միջոց կը թողուն օրուան մէջ, որ երկու սիւներու մէջտեղ օթեակ մը ունի Օբէրան, եւ որուն կառքը սովորաբար երկու աշխէտ ձիերու լծուած է։

—Բայց Պ. տը Մօնժիռուի կառքն է այն, ըսաւ տիկին տը Պառթէլ, որ սրահը կը մտնէր ճիշդ այն վայրկենին յորում այս խնդիրը կը յուզուէր։ Պ. կոմսը երկու աշխէտ ձիեր ունի։

—Ամեն մարդ աշխէտ ձիեր ունի, պատասխանեց կոմսն աշխուժիւ, ամենէն հասարակ գոյնն է այն։ Սակայն, սիրելի պառոնուհի, քանի որ ներկայ էք աստ, ըսէք մեզ թէ ինչպէ՞ս է Մօռիս։

—Հրա՛շք, սիրելի կոմս, հրա՛շք, գոչեց տիկին տը Պառթէլ ուրախութենէն պայծառ դէմք մը առած. տիկին Տիւքուտրէյ կատարելապէս ազնիւ և պատուաշահ ընթացք մը բռնեց. յիրաւի, պաշտելի կին մըն է այս։

Ժպիտ մը անցաւ երկու երիտասարդաց շրթանցը վրայէն և մթին ամպ մը՝ Պ. տը Մօնժիռու ճակտէն։

—Այո՛, պարոններ, պաշտելի, բուն բառն է այս, յարեց տիկին տը Պառթէլ տեսնելով իր առաջ բերած կրկին ազդեցութիւնը։

—Եւ այդ կինն ի՞նչ հրաշալի բան ըրած ունի տեսնենք, ըսաւ ատենակալն այնպիսի ձայնով մը, որ հակառակ ինքն իր վրայ ունեցած ազդեցութեան, տեսակ մը դառնութիւն կը պարունակէր։

—Ի՛նչ ըրած ունի, գոչեց տիկին տը Պառթէլ, ի՞նչ ըրած ունի։ Նախ, սիրելի կոմս, ներեցէ՛ք որ [illegible]. մէկը չկրնար, ինչպէս ես ըրի, ծայրայեղ վշտէն ամենաջերմ ուրախութեան անցնիլ այսպէս. վասն զի, խնդակցեցէ՛ք մեզ հետ, սիրելի կոմս, բաւական է որ տիկին Տիւքուտրէյ ութն օր մեզ մօտ մնայ, եւ Տօքթորը ամեն բանի պատասխանատու է։

—Ո՛ւթն օր, ա՞յս կինը, գոչեց կոմսը։

—Նախ, սիրելի կոմս, ներեցէ՛ք ինձ ըսել ձեզ թէ շատ խիստ էք մեր գեղանի Ֆերնանտը «այս կինը» կոչելով։ Այս կինը շատ մը երեւելի տիկնանց նախանձը կրնայ գրգռել, հաւատացէ՛ք։ Անկարելի է իրմէ աւելի զգայուն ըլլալ, աւելի հոգւոյ մեծութիւն ունենալ, աւելի դատողութիւն, աւելի նրբամտութիւն, աւելի շնորհք քան զոր ունի տիկին Տիւքուտրէյ։ Դուք ամենքդ ալ չարաչար կերպիւ սխալած էք իր մասին, եւ կամ անոր վրայ ձեզ ըսուածները զրպարտութիւն են։ Ես գեղջուկին մէկը չեմ, գիտէ՛ք, և աշխարհային սովորութեանց տեղեակ ըլլալու յաւակնութիւնն ունիմ։ Արդ, Ֆերնանտը կոչեցէք տիկին տը... Շանվրի կամ տիկին տը... Մօնլինեօն, փոխանակ տիկին Տիւքուտրէյ կոչելու. և նոյնքան լաւ դքսուհի մը պիտի ըլլայ որքան սեղանաւորական կամ առեւտրական գործակատարի մը կամ դրամատիրոջ մը այրին, ինչպէս ըսիք ինձ կարծեմ։

—Այսինքն, ի սկզբան այդ բանն ըսինք պատշաճութիւններն յարգելու համար, պատասխանեց Ֆապիէն, սակայն ի վերջոյ ճշմարտութիւնն իմացաք. Ֆերնանտ ամուսնացած չէ բնաւ։

—Ապահո՞վ էք, հարցուց տիկին տը Պառթէլ։

—Անտարակոյս. արդէն ինքն իսկ ըսաւ ձեզ զայդ, յարեց Լէօն։

—Գուցէ պատճառներ ունենայ անհամեմատ ամուսնութիւն մը ծածկելու, ըսաւ տիկին տը Պառթէլ որ կը յամառէր իր գաղափարներուն մէջ։

—Ո՛չ, տիկին, միակ անունը զոր կրած է այն կինն որուն վրայ կը խօսինք, Ֆերնանտ է։

—Սակայն ուրիշ անուն մըն ալ ունենալու է. Ֆերնանտ մկրտութեան անուն մըն է. ի՞նչ է իր ընտանեկան անունը։

—Չենք գիտեր. գէթ Ֆապիէն եւ ես. Պ. տը Մօնժիռուին հարցուցէ՛ք, տիկին, թերեւս մեզմէ աւելի լաւատեղեակ ըլլայ նա։

—Ե՞ս, գոչեց կոմսն որ հարուածը նշմարած չըլլալով, ժամանակ չէր ունեցած ինքզինքը պաշտպանելու։ Ես ինչպէ՞ս կրնամ գիտնալ։

—Բայց, ըսաւ Լէօն, այնպէս ինչպէս մէկը կը գիտնայ ուրիշներուն չգիտցածը։ Միշտ գաղտնիքի մը կէսը միայն մութին մէջ է։ Երբ Ֆերնանտ և դուք դէմ առ դէմ գտնուեցաք, զիրար ճանչնալու երեւոյթ ունէիք։

—Անտարակոյս. եթէ զիրար ճանչնալ ըսել է դիպուածաւ իրարու հանդիպիլ Թատրոնին մէջ կամ Անտառն, ուր կերթայ ամեն մարդ։ Տիկին Տիւքուտրէյը տեսքով միայն կը ճանչնամ։ Բայց կը տեսնէք, պարոններ, որ պառոնուհին կը շեղեցնենք այն նիւթէն որ զմեզ ամենքս կը հետաքրքրէ այս վայրկենիս, այսինքն Մօռիսէն։—Սիրելի պառոնուհի, ըսէ՛ք խնդրեմ, ինչպէ՞ս տեղի ունեցաւ այս բանը, յարեց Պ. տը Մօնժիռու, փափաք լինելով թէ մօրը սրտին դիմում ընելով, խօսակցութիւնն իսկոյն պիտի փոխուէր։

(Շարունակելի)

ուանումներով ամերիկեան կառավարութիւնը գործնականապէս կը ճանչէ թէ լրագրութիւնն ույժ մ'է ազատ երկրի մը մէջ։

—Պաթեմպերկեան Աղեքսանդր իշխան իւր կնոջ հետ Վիեննա հասած անցեալ ուրբաթ, և աւստրեան բանակին սպարապետ Ալպրէխթ արքիդուքս մտադիր է զինուորական բարձր պաշտօն մը տալ նմա։

—Ֆրանսական Ակադեմիան Օմալի դքսին վերադարձին համար իւր բերկրութիւնն յայտնեց՝ առաջիկայ եռամսէին համար Ակադեմիոյ նախագահ ընտրելով զնա։

—Անգլիական Սուլթան շոգենաւն, 2,408 տակառաչափ, Պաթումէն քարիւղ բեռցած Հոնկ-Քոնկ կը տանէր Սեւ Ծովու մէջ էր երբ հրդեհ մը ծագեցաւ նաւուն ետեւի կողմը, բայց շուտ մարեցաւ, և ի Կ. Պոլիս քննուելով, կրակի մնացորդ չտեսնուեցաւ։ Բայց Կ. Պոլսէ մեկնելէն շաբաթ մը ետքն, հրդեհն յանկարծ վերարծարծեցաւ, և յետ բազում ճգանց, նաւապետն և նաւաստիք հարկադրեցան մակոյկներն ապաստանելով թողուլ շոգենաւն, որ ահաւոր պայթմամբ և հրկիզմամբ՝ ընկղմեցաւ հետեւեալ օրը։

—Նախկին նախագահ Աբրահամ Լինքըլնի երէց որդի Ռոպէրթ Լինքըլն, արհեստիւ փաստաբան, Լոնտոնի ամերիկեան դեսպան անուանեցաւ։

—Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովն 206ի դէմ 263 քուէով 50 հազար Ֆր. քուէարկեց, որ իբրեւ մրցանակ պիտի տրուի Մեծ Յեղափոխութեան գեղեցկագոյն յիշակերտի մը ծրագիրը չինող ճարտարապետին։ Այս յիշակերտ պիտի կառուցուի Թիւիլըրիի պալատան տեղւոյն վրայ, բայց թէև ի սկզբան 12 միլիոն Ֆր.ի ծախքով բան մը չինել կ'ուզուէր, յետոյ բաւ համարեցաւ երկու միլիոն Ֆր. միայն տալ կառավարական սնտուկէն։ Փարիզի քաղաքային խորհուրդն ալ իւր կողմէ մեծաքանակ նպաստ մը պիտի տայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

Կայսերական պալատան Առաջին Թէշրիֆաթճը պէյը՝ երէկ ժամ 9ին Ազգային Պատրիարքարան եկաւ Վեհ. Սուլթանի բարեւն հաղորդելով Ս. Պատրիարք Հօր, յանուն Ն. Վեհափառութեան հրաւիրելու զՆ. Ամենապատուութիւն այս շաբաթ ժամ 5ին ի կայսերական պալատ։

Ս. Պատրիարք Հայրն այդ պահուն Բաղ. Ժողովոյ նստին գտնուելով ի Ղալաթիա, Թէշրիֆաթճը պէյը Պատրիարքական Գեր. Փոխանորդ Հօր կողմէ ընդունուեցաւ արժանավայել մեծարանօք։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Քաղաքական Ժողովն ի նիստ գումարեցաւ երէկ ի Խորհրդարան Ղալաթիոյ ընդ. նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Վսեմ. Մաքսուտ Սիմոն պէյի։

Ժողովն ուշադրութեան առնլով Ազգային Ժողովոյ նիստերուն օրինաւորութեան մասին յարուցեալ խնդիրն և նկատելով որ Ընդհանուր Ժողովոյ վերջին նստին մէջ, առանց կարեւորութիւն տրուելու յանուն Բաղ. Ժողովոյ իւր Ատենապետին կողմէ տեղի ունեցած դիտողութեանց, նիստը շարունակուած է անմեծամասն թուով, որոշեց, այլ և այլ անպատեհութեանց տեղի չթողլու համար, գիտել տալ Ազգ. Ժողովոյ Ադենուպետին Ատենապետին թէ ժողովը չկրնար բստ օրինի նիստ կազմել մինչեւ որ չունենայ օրինաց պահանջած մեծամասնութիւնը։

Ժողովը հրամայեց Պատրիարքարանի Դիւանատան որ երբ ո և է անձ ներկայանայ ի Դիւանատուն, ո և է խնդրոյ վերաբերեալ գրութիւն ընծայելու համար, թղթատարութիւն չլինի մինչեւ որ Վարչութեան կողմէ այս մասին տրուած արտօնագիր մը չներկայացուի։

Մայր Եկեղեցւոյ առժամեայ Թաղ. Խորհուրդն Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ կազմուած լինելով Ժողովը հաստատեց զայն։

Ժողովն Զմիւռնիոյ Պատրիարքական Արժ. Փոխանորդէն եկած գրութիւններէ տեղեկացաւ որ վիճակին բոլոր ժողովներն հրաժարած են և թէ Տ. Յովսէփ վարդապետ պիտի ձեռնարկէ նորոգ ընտրութեանց։

Ժողովը վաւերացուց Նչյոլի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհրդոյ ընտրութիւնը։

Ժողովն, ըստ խնդրանաց Սէլանիկի Թաղ. Խորհրդոյ, որոշեց թղթիր մատուցանելով Դատական և Կրօնական գործոց Նախարարութեան խնդրել որ տեղւոյն ի նորոյ կառուցանելի եկեղեցւոյն համար գետին մը շնորհուի կայս. կառավարութեան կողմէ։

Ժողովն Միացեալ Ընկերութեանց յանձնեց քանի մը վարժարանաց խնդիրներ և տնօրինեց շատ մը յարաբերական գործեր։

ՍԵՒ-ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Թարգմանեց

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

Ժ. Վէռնի այն գիտական հրահանգիչ վէպն, Արեւելքի մէջ իբր թերթօն հրատարակուելէն ետք, առանձին հատորով մ'վաճառ հանուած է։ Կեդրոնատեղին է Բիւզանդեան գրատուն, Ղալաթիա, Սէդբոս խան, թիւ 5։ Գին 6 ղրուշ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԻԼԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՆ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Միլան թագաւորն երէկ միջօրէի ճաշն բրաւ Օթէլ տ'Անկլըթէռի մէջ։ Ճաշին ներկայ գտնուեցան նաև աւստրիական դեսպանատան խորհրդական Պ. Զիէգել Բրեսթով և սերպիական դեսպան Պ. Նովաքովիչ։

Ն. Վեհափառութիւն՝ ընկերակցութեամբ Պ. Զիէգել Բրեսթովի և կայս. թիկնապահ Ահմէտ փաշայի, իրիկուան դէմ Պոլսոյ կողմն անցաւ պալատական կառքերով և այլ և այլ տեղեր այցելելէ յետոյ Մեծ Շուկան եւս գնաց ուր արեւելեան նիւթեր գնեց և յետոյ Բերա վերադարձաւ։

ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Սանիյէ Միւթեմայիզ աստիճան տրուեցաւ Ժանտարմներու դիւանին քարտուղարներէն Լէյլէք էֆէնտիի։

Սանիյէի երկրորդ աստիճան՝ նոյն դիւանի քարտուղարներէն Սալիհ, Վէհպի և Օսման էֆէնտիներու։

Սալիսէի աստիճան՝ նոյն դիւանի քարտուղարներէն Սամի էֆէնտիի ու Ճէմալ պէյի և Բ. Դրան Թարգմանութեանց սենեկի քարտուղարներէն Հասան Սամիհ պէյի և խորհրդականաց դիւանի քարտուղարներէն Մէհմէտ Թէվֆիք պէյի։

Երկրորդ կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Դ. զօրաբանակի 22րդ զօրաբաժնի 44րդ կիսաբաժնին հրամանատար Միրլիվա Ալի Համիտ փաշայի։

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Մալթայի օսմանեան հիւպատոսարանին իմամ Մուսթաֆա էֆէնտիի։

ՀԱՐՍԱՆԻՔ ԿԱՅՍԵՐԱԶՈՒՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԵԱՑ

Կայսերազուն իշխանուհեաց հարսանեաց հանդէսին առթիւ երէկ գիշեր եւս կայս. պալատան մէջ ճոխ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որում ներկայ գտնուեցան Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշա, արքունեաց հրամանատար Օսման փաշա, կայս. պալատան առաջին քարտուղար Սիւրէյա փաշա, կայս. առաջ. թիկնապահ Տէրվիշ ու Ֆուատ փաշաներն, Մավրոեէնի փաշա, Մազհար փաշա, Ցաբութիւն փաշա, առաջին սենեկապետ Օսման պէյ, բոլոր դեսպանք ու իրենց առաջին թարգմանք, զինուորական ու քաղաքային այլ և այլ բարձրաստիճան պաշտօնատարք և օսմանեան ծառայութեան մէջ գտնուող օտարազգի զինուորականք։ Հացկերոյթն սկսաւ գիշերուան ժամ մէկին և կայս. պալատան նուագածուաց խումբն անընդհատ նուագեց։ Ներկայք արժանացան Վեհ. Սուլթանի մասնաւոր մեծարանաց։

* *

Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ կայսերազուն իշխանուհիներու հարսանեաց առթիւ երէկ հացկերոյթ տրուեցաւ բոլոր կրօնական վարժարանաց ինչպէս նաև Սուլթանիյէ և Միլքիյէ վարժարանաց մէջ։ Ուսանօղք զբկուած էին կայս. անձնական Գանձուն Նախարարութեան կողմէ։ Ն. Վեհափառութեան հրամանաւ նոյնպէս բոլոր զինուորաց հացկերոյթ մը տրուեցաւ հարսանեաց առթիւ։

* *

Երէկ գիշեր Թէվֆէ Պաշիի թատրապետական պարտէզը դրօշակներով և լապտերներով զարդարուած էր։ Նուագածուաց ընտիր խումբ մը կը նուագէր և անընդհատ հրախաղութիւնք կը լինէին։

Հաչակաւոր ողբերգու Պ. Ռոսի, ինչպէս կանխաւ յատուկ յայտարարութեամբ ծանուցուած էր, երէկ գիշեր ներկայացուց Իլ Փէօթօ օձոքոթէօ է լա փօնո ռօմանթէօ թատերգութիւնն որուն ներկայ գտնուեցան, յատուկ հրաւէրով բազմաթիւ պաշտօնական անձինք, թուրք և օտարազգի երեւելիք, տեղական բոլոր մամլոյ ներկայացուցիչք և այլք։

Այս գիշեր եւս Սէւէւան թատերգութիւնը պիտի ներկայացուի, նոյնպէս ձրիաբար։ Դարձեալ լուսավառութիւնք և հրախաղութիւնք պարտիզին մէջ։

ՎՍԵՄ. ՑԱԿՈԲ ՓԱՇԱ

Լա Թիւրքիէ հետեւեալ տողերը կը նուիրէ Ելմտական Վսեմ. Նախարարին գործունէութեան և ուղղութեան.

Թէպէտ ընդհանրապէս մամլոյ եւ հասարակութեան մէջ խրատունք տրուին Ելմտական արդի նախարարին, Յակոբ փաշայի, կը կարծենք թէ անոր գործոց մասին ինչ ինչ գնահատմունք ճիշդ չեն միշտ։

Յայտնի է սակայն որ, եթէ Յակոբ փաշա ընդունեց ելմտական նախարարի պաշտօնը, փառասիրութեամբ չէր —թէպէտ այս շարժառիթ բոլորովին արդարանալի է, երբ մարդս ինքզինքը կարող կզգայ իր երկրին ծառայելու — այլ սոսկ անձնուիրութեամբ առ իւր Վեհապետն որ լիակատար վստահութիւն ունի իր վրայ։ Ժուժկալ ու խիստ բարուց, հանրածանօթ պարկեշտութեան տէր, փորձառու և գործի վարժ, Յակոբ փաշա միակ նպատակ մ'ունի, իր պարտքը կատարել, այսինքն բարեկարգութիւն վերահաստատել ելմտից մէջ և կարելւոյն սահմանին մէջ հաւասարակշռել Տէրութեան ելմուտքը։ Խոստովանինք թէ ձեռնարկն հոյակապ է և գործը դժուարին ու բաղմաւոր, ճիշդ այս պատճառաւ Յակոբ փաշա անհրատ գործունէութիւն մը և անխոնջ յարատեւութիւն մը ցոյց կուտայ։ Պիտի յաջողի՞ իր գործոյն մէջ։ Ամէն ինչ ապահով յաջողութիւն մը նախատեսել կուտայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

Մանաւանդ ելմտական գործոց մէջ, ամենամեծ ինչպէս և ամենայետին պաշտօնէայն պարտի կրել պատասխանատուութիւն մը որ լաւագոյն երաշխաւորութիւնն է ուղղամիտ վարչութեան մը։ Եթէ յառաջդիմութիւնը վարձատրութիւն մըն է խելացիներուն և պարկեշտներուն համար, պատիժն ալ նմանապէս պէտք է տրուի ղեղծուժ գործողներուն և դրամ կորզողներուն։ Իւրաքանչիւր մարդու պարտքն է իր պաշտօնը կատարել եռանդեամբ, ուղղամտութեամբ և պարկեշտութեամբ, ի շահ Պետութեան։ Այս սկզբունքներով, Յակոբ փաշա կը նկրտի Կայսրութեան ելմտից մէջ լուրջ կանոնաւորութիւն մը ներմուծել, խարդախութեանց առաջքն առնուլ, և իր վարչութեան զանազան ճիւղերու ընթացքը փութացնել։ Ըստ երեւոյթին՝ ամէն բան սա կէտերուն վրայ կը կայանայ, կեդրոնացումն գործոց, պատասխանատուութիւն պաշտօնէից, փութացումն իւրաքանչիւրին պատկանեալ գործունէութեան, արգելումն ղեղծմանց։ Այս նպատակաւ ձեռք առնուած միջոցներու մանրամասնութեանց մէջ չ'պիտի մտնենք։ Սա միայն ներելի է ի վեր հանել, այժմէն, թէ ժողովրդեան մէջ վստահութիւնը կ'սկսի վերածնիլ ի մասին պետական դրամի գործածութեան և թէ հանրային վարկն օր աւուր կը բարձրանայ, այնպէս որ յոյս կուտայ թէ մեր ելմտից համար նոր դարագլուխ մը պիտի բացուի։

ՋՈՒՐԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ

Նախընթաց օր Հանրօգուտ շինութեանց պաշտօնատան մէջ ստորագրուեցաւ, նախարար Վսեմ. Զիհնի փաշայի և Սրվաճեան Կարապետ էֆէնտիի միջեւ, Սկիւտարի և մօտակայ գիւղերու մէջ անոյշ ջրի բաշխման մենաշնորհի պայմանագիրն։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՐԵԺԻՆ

Օսմ. ծխախոտի Րեժիի զուտ հասոյթն, ըստ Նէօյէ Ֆրէյէ Բրէսէի, 200, հազար օսմ. ոսկւոյ կը հասնի, այսինքն 9 առ 100ի, որով կարելի պիտի ըլլայ 16 ական ֆրանքի շահաբաժին մը վճարել բաժնետիրաց, զեղչեալ դրամագլխոյն վրայ, եթէ զեղչումը վաւերացուի օսմանեան կառավարութենէն։ Իսկ եթէ զեղչը տեղի չունենայ, վերոյիշեալ շահը պիտի բաւէ գրեթէ ամբողջովին հաւասարակշռելու նախորդ շահերը։

ԲԱԹՄԱՆԹԻ ՏՈՒՐՔԸ

Ըստ տեղեկութեանց Մէսէէվէրի, Բաթմանթի օրինաց ինչ ինչ յօդուածները բարեփոխելու համար Արտաքին գործոց նախարարութեան իրաւագէտ խորհրդական Հէչէր էֆէնտի և ուրիշ մէկ քանի պաշտօնեայք խորհրդակցութիւններ կը կատարեն որք մէկ քանի օրէն պիտի աւարտին։

—Երէկ մայրաքաղաքս ժամանեցին Կ. Պոլսոյ գերմանական ընդհանուր հիւպատոս Պ. Ժիւլի՝ Վիէննայէն, Լոնտոնի հելլենական ընդհանուր հիւպատոս Պ. Եանի Վլիսի՝ Պիրէոսէն և Պէյրութի Բորթուգալի հիւպատոսարանին թարգման Խալիլ Իպրահիմ էֆէնտի՝ Պէյրութէն։

—Սեղանաւոր Պ. Բավլօ Սթէֆանովիչ նախընթաց իրիկուն Վիէննա ուղեւորեցաւ եւրոպական կառախումբով։

—Սերաստիոյ Ֆրանսական դեր-հիւպատոսն երէկ իւր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ։

—Նախընթաց օր Պոլսոյ նաւահանգիստէն մեկնող օսմանեան շոգենաւ մը Եղ. Նէ. Բէհ անուն անգլիական շոգենաւի մը ընդհարեցաւ և բաւական վնաս պատճառեց։

Նոյն օր մեկնող Սէռնէ անուն անգլիական շոգենաւ մը Ռուսական Վլադիմիր շոգենաւին ընդհարելով խելաց կողմը փիչ մը վնասեց. սակայն Սէռնէի նաւապետն անմիջապէս հատոյց եղած վնասը։

—Տրապիզոնի լրագրոյն մէջ կը կարդանք թէ անցեալ ամսոյ 23ին Տրապիզոնի քաղաքին մէջ Իսմայիլ և Եուսուֆ անուն մարդեր, որք բաւական գինով վիճակի մէջ և դաշոյներ ի ձեռին կը թափառէին եղեր, իրենց ձեռքի դաշոյնով կսպաննեն երկու երիտասարդներ որք նոյն պահուն իրենց դէմն ելած լին։ Ոստիկանութիւնն իմանալով անմիջապէս ձերբակալած է այդ երկու չարագործներն։

—Հանրային Պարտուց վարչութեան կարնոյ նորակազմ ճիւղին ընդհանուր քննիչ անուանուեցաւ Մելթիատի Լոկանթիսի էֆէնտի։

—Ֆրանսական դեսպանատան պահակ Բէբրէլ շոգենաւի նաւաստիներէն մին՝ Կըռիւզէլ, նախընթաց գիշեր մակոյկով նոյն շոգենաւը գնացած պահուն մակոյկը շրջելով ծովն ինկաւ և խեղդուեցաւ։

—Ռուսական Ռոստով շոգենաւն, յորում կը գտնուէին 128 զինուորք և 800ի չափ ուղեւորք, երէկ Օտեսայէն աստ ժամանեց և սանց կենալու դէպ ի Վլատիվոստոք ուղեւորեցաւ։

—Երուսաղեմի ռուսական նոր հիւպատոս Պ. Մաքսիմոֆ նախընթաց օր իւր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ։

—Սամսոնի հիւպատոս անուանուած է Պ. Տէրապագա՝ Պ. Լանարայի տեղ որ պաշտօնանկ եղած է։

—Պոլսոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Սուրիոյ Սէն-Տրնի եկեղեցիէն 50.000 ֆրանք գողցող անձինքը։

—Վեհ. Սուլթանն, ի նշան իւր բարձր համարման առ Եուսուֆ Րիզա փաշա, հրամայած է կայս. անձնական Գանձուն և Ելմտական նախարար Յակոբ փաշային՝ որպէս զի պէտք եղած միջոցները ձեռք առնու Րիզա փաշայի նոր ապարանքին հիմնարկութեան ձեռնարկելու համար։

—Վսեմ. Քեամիլ պէյի հրամանաւ, Բերայի ոստիկանական ժողովոյ նախագահ Հիւսնի էֆէնտիի պաշտօն յանձնուած է քանի մը գաւառներ այցելել, ոստիկանական վիճակը քննելու համար։

—Նախընթաց օր Գոնեայէն Ֆէնէրի Պատրիարքարանը հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ տեղւոյն Յոյն մետրապոլիտ Տ. Ամբրոսիոս մեռած է ի Նիկտէ։ Հանգուցեալն ծանօթ է ի Պոլիս որովհետեւ երկար տարիներ վարած է Պատրիարքի քարտուղարութեան պաշտօնը։

—Եղեւնդաւոռ ատեանն երէկ մահուան դատապարտեց Թնդանօթարանի Սէնայի դպրէն սրտաքսեալ Աղիզ անուն զինուոր մը որ կանխամտածութեամբ սպաննած էր նոյն դպրէն Ճէմալ անուն զինուոր մը։

Ատեանը նոյնպէս տասն հինգ տարուան շղթայակապ աշխատութեան դատապարտեց Զաչա Շաքիր անուն նաւավար մը որ Ահմէտ անուն կառավարն սպաննած էր։

—Երէկ եւս տասնհինգի չափ չարագործներ հեռաւոր վայրեր աքսորուեցան ոստիկանութեան միջոցաւ։

ՍԴՈԴԻ ՄՕՐԻՒ ՋԷՄՆ ՕՇԱՐԱՒ

Միլան, 26 սեպտեմբեր 1885

Պարոնայք Սգոդ և Պօուն,

Սգոդի օշարակը գործածութեան մէջ սուտ չնաներ զինքը յարգելով նիւթերուն առաւելութիւնները։ Կ'երեւի հակ թէ իրենց խառնուրդը, թո'ղ որ երկուքն ալ ա եւի տկարացած կ'ընէ, կ'աւելցնէ նաեւ անոնց կազդուրիչ յատկութիւնները։

Այս պատրաստութիւնը լաւ տեղ մը գրաւելու սահմանեալ է մանկանց հիւանդութեանց մէջ։

ՏՐ. ԿԱՅԵՏԱՆՈ ՍԴՐԱՄԲԻՕ

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

Աթէնք, 3 ապրիլ, եր. Երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը, որ այս պահուս խսկ կ'զգացուի արեւելքէն արեւմուտք, բաւուն արտայայտութիւն կը պատճառէ։

ՏՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 23 մարտ

Դահեկան

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ (Պանքայի)		110 5/8
Ց » »	» (վճռելին)	110 1/4
3 » Բարիզի	» (պանքայի)	22 90
» »	» (վճռելին)	22 97 1/2

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոց. (Միաց. Սէրի)		16 39
Պօրսայի գոցուելէն վերջը	»	16 39
Բերայի մէջ	»	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ	»	16 39
Կէս օրին	»	16 39

ԽԱՌՆԻՐԱՋԸ ՏԱՒԻԼԻ

Երէկ երեկոյ	41 15
Այս առաւօտ	41 2
Կէս օր	40 15

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐՏԱՔՈՒՈՑ

փոխառութիւն	A. Սէրի	28
»	B. »	16 15
»	C. »	16 39

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍՔ

Սօսիէթէ ժէնէրալ	Անգլ. Լր.	4 25
Քրէտի ժէնէրալ	Օսմ. »	9 4
Պանք տը Գօնս	»	7 20
Սօս. Շանժ է վալէօր	»	4 30
Թրամուէյ	» »	470
Րումէլի երկաթուղի	Ֆր.	55 25
Օպլիկասիօն տը Րրիօրիթէ	»	— —
Բաժնեթուղթ Լավիբօժի	»	108 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմանեան ոսկի	ղրշ.	100
20 Ֆրանքնոց	»	87 38
Անգլիական ոսկի	»	110 34
Իմփէրիալ	»	91 10
Քրիմիզ	»	51 15
Ռուպլի թղթադրամ	»	8 44
» արծաթ	»	77 25
Մէճ. արծաթ. (տուրը)	»	108 25
Վէչլիք	»	103 30
Հինգլիկ	»	103 30
Մեթալիք	»	102 20
Թաալիկէ	»	7 30

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 3 Ապրիլ ժամ 3 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ		98 5/8
Օսմ.	Սէրի Դ. բացուեցաւ	15 60(°.)
»	» գոցուեցաւ	15 5/8
»	» Ա.	28
»	» Բ.	16 1/8
»	» Գ.	15 1/4
Օթօման 1871		90 3/4
փոխառութիւն 1877		103 1/4
Պանք Օթօման		12 1/8
Ռուսական փոխառ. 1873		102 5/8
Եգիպտական միացեալ (Իւնիֆիէ)		90 1/4
» առանձ. (Բրիվիլէժիէ)		102 1/4(°.
Ցայրօ Սուիէ		85 3/4
Տօմանեայ փոխառ. Բօչլիօ		104 1/2
Հունգարական պարտաթուղթ 4 %		— —
փոխանակութիւն Բարիզի վրայ		25 462

Վիէննա, 3 Ապրիլ, երեկոյ

փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	121 30
Օսմանեան երկաթուղի	27 70

Բարիզ, 3 Ապրիլ ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Րանթ 4 1/2 %		104 55
» » 3 %		85 50
Օսմանեան քօնսօլիտէ	Սէրի Դ. բացուեցաւ	15 60
» »	» գոցուեցաւ	15 50
» »	» Բ.	— —
» »	» Գ.	15 50
Օսմանեան երկաթուղի		55 25
» Լէժի բաժնեթուղթք		— —
Պանք Օթօման		557 50
Գրէտի Լիօնէ	Գ. Կ.	671 25
» Ֆօնսիէ		1253 75
Գոնգուատ տ'Էսգոնտ		125
Սուէզի ջրանցք		2232 50
Ռուսական 5 % 1877 ի		— —
Իտալական Րանթ		96 20
Սպանիական (արտաքին)		75 3/4
Եգիպտական միացեալ		455
Բրիօրիթէ Թիւրք		438 75
Հելլենական 5 %		450
Չէք Լոնտրայի վրայ		25 26

ԲԱՐԻԶ ԲԹԻԹ ՊՈՒՐՍ

Բարիզ, 3 Ապրիլ Ժ. 10 Վ. 30 երեկոյ

Ֆրանսական Րանթ 3 %	85 51 1/4
Օսմանեան քօնսօլիտէ	գործ չկայ
Եգիպտական	456 25

ՎԱՆԴԱԿԷՆ ԴՈՒՐՍ

. . . Երբ Ազգային Ժողովոյ սրահէն ներս կը մտնենք, անցեալ ուրբաթ օր, ժամ եօթնին մօտեցած է։ Ունկնդիրները գրաւած են արդէն իրենց նստարանները և աթոռները. այս աթոռները չիկային անցեալ անգամ, բայց Զօպանեան էֆէնտին, ում թուի թէ քաղցր է հետեւիլ Սիպարիդեան Սմինիրդեսին, որ գիշեր մը չէր կրցած քնանալ, որովհետեւ իր վարդի թերթէ անկողնոյն մէջ թերթ մը կար երկուքի ծալլուած, իւրաքանչիւր ունկնդրի համար մէկ մէկ աթոռ սահմանել տուած է, որպէսզի, անցեալ անգամուան պէս, ոտքի վրայ կեցող ունկնդրաց ճնշման ներքեւ՝ խարխուլ վանդակներն իրենց հեծեծագին՝ ճռնչիւններով իր տեղէն վեր վեր չ'ցատքեցնեն զինքն այլայլակ ու խռովեալ։

Ոչ ոք եկած է դեռ երեսփոխաններէն, բայց այն ծերունիէն որ անցեալ նստին կը քնանար դժոխըմբեր ժխորին առենը։ Բարակ վերարկուին օձիքը վեր դարձուցած, աթոռին մէջ կծկտած է. դէմքը չենք տեսներ, որովհետեւ կրնակը մեզի դարձուցած է, բայց երեւոյթէն կ'տեսնուի որ միաքը նորէն կը թափառի խաղաղիկ անուրջներու աշխարհին մէջ։ Խե՞ղճ ծերունի, թուի թէ քնատ է միշտ։ Տօքթոր Թիրեաքեանի պարտքն է, իբր Ատենապետ Ժողովոյն, քնանալու ազդեցիկ դեղագիր մը տալ այդ հանդարտիկ երեսփոխանին, որ մինչեւ վերջը գամուած կը մնայ աթոռին վրայ, առանց ձայն ձուն հանելու, առանց շարժում մ'ընելու, առանց ամենադոյզն անհանգստութիւն մը պատճառելու դիւանին կամ իր ընկերներուն։

Դուրսը բարակ անձրեւ մը կը սրսկփայ, ամենանուրբ մաղէ մը անցուած գոգցես, ու թեթեւ շչուկով մը կը լուայ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ գաւթին գորշագոյն սալաքարերը։ Ցուրտ է, և ժողովասրահին վիթխարի կրակարանն, որ օդին մէջ կ'երկարէ իր գալարուն փողերը, չորս կողմ կը սփռէ եղկ տաքութիւն մը։

Ունկնդիրները նոյն են մեծ մասամբ, անոնք որք ներկայ են գրեթէ ամէն նիստերուն։ Մաս մը կայ սակայն որ ամէն անգամ կը նորոգուի։ Այս հարիւր հոգիէ աւելի բազմութիւնն այլազան ու խառնաղանճ խառնուրդ մը կը կազմէ։ Միւին կամ Բալմային չինել տրուած հագուստներուն քով կը տեսնես մաշած և գունաթափ վերարկուներ կամ վաղնջուց ոըստէնկոտներ, որք՝ անգլիական բանալիներու նման՝ որչափ շատ գործածուին, այնքան աւելի փայլ կ'ստանան. կոտրած ձիւնաթոյր օձիքներու և նորաձեւ փողպատներու դիմաց, անգլուխ և անոտք չապիկներ։ Սակայն, ինչպէս ամէն ժողովրդային գումարմանց հանդիսատեսներուն միջեւ, եղբայրակցութեան պէս բան մը կայ իրարու մէջ։

Բայց ահա երեսփոխանները կը հասնին մէկիկ մէկիկ, կամ մանաւանդ զոյգ առ զոյգ։ Միտք երկու դուռ կայ, Երեսփոխանաց դուռն և Լորտերու դուռն։ Առաջինէն կուգան պարզ երեսփոխաններն, իսկ երկրորդէն հետզհետէ ներս կը մտնեն Սիմոն պէյ, Նուրեան էֆէնտի, Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեան, Սարգիս էֆէնտի Աղաբեգեան, և Վարչութեան ապագայ անդամ Օհան էֆէնտի Պաղտատլեան՝ որ մէկ կողմ կը նստի հանդիսատեսար։ Երեսփոխաններն իրենց անունը կ'արձանագրեն ներկայութեան տումարին մէջ. այդ գործողութիւնը միայն բաւական է փորձառուներն որոշելու անփորձներէն։ Ժողովոյն հին «գայլերը» անփոյթ համարձակութեամբ կը դիմեն դէպի դիւանը, արհամարհանօք կը դնեն իրենց ստորագրութիւնն և մէկ կողմ կը նետեն գրիչն. իսկ «գայլուկները», նորերը, կ'սպասեն որ դիւանադպիր էֆէնտին ցոյց տայ այն տեղն ուր պէտք է դնեն իրենց ստորագրութիւնը, գրչին ծայրը կը փորձեն իրենց եղունգին վրայ և խոհեմ զգուշաւորութեամբ իրենց անունը գրելէ յետոյ, խնամով նորէն կաղամարին մէջ կը դնեն գրիչը։

Ս. Պատրիարք Հայրն եկած չէ, և ներկայ միակ եպիսկոպոսին, Գարեգին Սրբազանին կ'իյնայ «Ժողովոյն աշխատութեանց համար Աստուծոյ օգնութիւնն հայցելու» պաշտօնը։ Ժամ եօթնուկէսն եկած է, և Ատենապետն ատեանը կը բանայ։

Ատենական գործողութիւններ կան հինգի չափ, որք հապճեպով կը կարդացուին։ Կերակուրին հաւ-ա'լէփօն են ասոնք. բայց ինչպէս երբեմն կը պատահի որ մարդ մի միայն այդ աղանդերներով փորը կշտացնէ, Գում-Գաբուի մէջ ձերբակալեալ քանի մը անձանց մասին Սուրէնեան էֆէնտիի և Նուրեան էֆէնտիի միջեւ ծագած բանակռիւը քիչ կը մնայ որ բուն կերակուրը մոռցնել տայ ամէնուն։

Կարգն եկած է Օրակարգին։ Ճիշդ այդ վայրկենին, երբ Ատենապետ էֆէնտին Ժողովոյն քննութեան կ'ենթարկէ Նախորդ Կրօնական Ժողովոյ համարատուութիւնը, Նորատունկեան էֆէնտին կը հարցնէ թէ ներկայ երեսփոխանաց թիւը բաւակա՞ն է օրինաւոր նիստ կազմելու և որոշում տալու համար։ Ներքին կանոնագիրը դադարեալ ըլլալով, Սահմանադրութեան համաձայն ամբողջ երեսփոխանաց թուոյն կէսն հարկաւոր է առ այս, այսինքն 52 հոգի, մինչդեռ ներկայից թիւն է 45 միայն։

Ինչպէս ամենափոքր կայծ մը որ կ'իյնայ վառօդի պարկի մը վրայ, այս հարցումն յառաջ կը բերէ ահռելի պայթում մը։ Կէս մըն է կ'սկսի ձախակողմին ու աջակողմին մէջ. որովհետեւ, այո՛, մոռցայ ըսելու, այս անգամ բանակներն յայտնապէս բաժնուած էին։ Նախագահական աթոռին աջ կողմն է Քառեակն որ Լորտերու դռնէն է ներս մտած. ձախակողմն աւելի ռազմագիտութեամբ յարդարած է իր ույժերը. աջ թեւին կը հրամայէ Սուրէնեան էֆէնտի, ձախ թեւին Գուրգէն էֆէնտի. բանակին կեդրոնն իրեն պահած է Ստեփան փաշա, իսկ յառաջապահն է Պէրպէրեան էֆէնտի։ Ու ճակատամարտը կ'սկսի, և երկուստեք ռումբերը կ'սկսին տեղալ անձրեւի պէս։

Գաբրիէլ էֆէնտիին օգնութեան փութացած է Նուրեան էֆէնտի, խռովեալ, խուճապեալ. իր դէմքին վրայ ի զուր կը փնտռեմ նախորդ նստի վեհ հանդարտութիւնն և հաճոյակատար ապահովութիւնը։ Ինչ որ Գաբրիէլ էֆէնտիին յայտնած է մանուածոյ չրջաբերութեամբք և խաղաղ շարժումներով, ինք կը գոչէ խրոխտ ու գոռոզ շեշտերով։

Ձախակողմը «կը կլէ՞ մի»։ Պէրպէրեան, Գուրգէն, Սուրէնեան, Ղազարոսեան և Վարդանեան էֆէնտիք ոտք ելած են միահաղոյն։ Աղմուկին մէջ խօսքերն անլսելի կը մնան. ի՜նչ կորուստ ապագայ սերունդներուն համար։ Ղազարոսեան էֆէնտին կը դիտեմ, որուն դողդոջ շրթունքներէն խեցբեկ ու աղճատ բառերու հեղեղ մը կը պոռթկայ, գայլախաղներ վարող տանոյ գետի մը հանգոյն. աղաչ-ախոս մորուքին ծայրերը վեր դարձած են ոլորուն, նոխազի մը նման, այլ ոչ այն անմեղ անասնոյն զոր Ղեւտացիները կը մորթէին տարապարտ, այլ նման այ'ն նոխազին որուն կերպարանաց տակ մեր բարեպաշտ հայրերը կը հաւտային թէ պիտի ներկայանայ մեզ Նեռն։ Վարդանեան էֆէնտին, որ կարծեմ գրաւ բռնած է, կը փորձէ թէ ձայնը մինչեւ ո'ր բարձրութեանց կրնայ հասնիլ. դէմքէն յայտնի է որ ի'նք ալ չգիտէ ըսածը և ուրիշներուն խօսածը կը կրկնէ միայն. ձախակողմեանց Ջրհեղեղն է այդ մարդը։

Ատենապետեան ի՞նչ կ'ընէ այս ընդհանուր ժխորին մէջ։ Ի՞նչ կ'ընէ այն մարդն որուն տունը կ'այրի աչքին դիմացը։ Շուարած մնացած է։ «Ի կարգ կը հրաւիրեմ», «Ժողովոյս պատկառանքը վտանգի կ'ենթարկէք», «Լռեցէք» և այլ ասոր նման ուղղափառ խօսքեր, որք քսանեւութ տարիէ ի վեր Ազգային Ժողովոյ մթնոլորտին հիւլէները կը կազմեն, այնպէս որ գուցէ անոր վտարած բլլան թթուածինն ալ, ջրածինն ալ, անընդհատ կը լսուին Դիւանէն։ Վերջապէս զանգակին կը դիմէ իբր գերագոյն միջոցի մը. այլ այդ կերկերեալ վանգիւնները մժեղներու բզզիւնին չափ իսկ ազդեցութիւն չեն ըներ երեսփոխանաց թմբուկներուն վրայ։ Մէկ մըն ալ յանկարծ աւելի բարձր վանգիւններ կը լսուին Դիւանէն. կ'իմանանք որ Կեդրոնական վարժարանի մեծ զանգակը բերել տուած են։ Զօ՜ւր ջանք, անօգո՜ւտ վաստակ. Ղալաթիոյ եկեղեցւոյն կոչնակն ալ բերեն, օգուտ չունի։ Եթէ ես Դիւանին տեղն ըլլամ, յատկապէս զանգակ մը յանձնարարել կուտամ ի Բեդրոպոլիս,—կանխաւ ընդունելէ յետոյ սակայն Մելքիսեդեկեանց հաւանութիւնը։

Բայց վերջապէս բան մը ընելու է։ Նուրեան էֆէնտին, որ վտանգի մէջ եղող նաւու մը նաւապետին վիճակը կը պատկերացնէ, լուսնիւթ, կայծակնացայտ գաղափար մը կ'ունենայ յանկարծ. —պէտք է խորհուրդ հարցնել Դելփեան պատգամին։ Հոն է նա ահա, Վարչութեան ատենապետի աթոռին վրայ բազմած.

Ո՛վ Իշխան դու և իմ խնամի, որդիդ Մնեսթեայ
Ջի՞նչ առ մեզ եկեր հասեր բերեալ պատգամ չասաց ուածոյն։

Ոսքի կ'ելնէ Վարչութեան Ատենապետ պէյը։ Մէ՞ղք որ եռոտանի մը չկայ։ Եւ զի քաղաքակրթութիւնն հիմա ամէն բան նրբացուցած ու ազնուացուցած է, հինեւրուն պէս չ'փրփրիր, չ'բորբոքիր, այլ մեղմ ձայնով մը ուր կայ քիչ մը խոնարհութիւն և շատ ալ արհամարհանք, կը պատասխանէ.

Բարի. քանզի ասեմ՝ թէ դիժուարինք իսկ անդամ,
Եթէ ելս ուղիղ գտցեն, յաջողեսցի ամենայն։

Կը կարծէք թէ այս պատգամը զանգակէն լաւագոյն բաղդի՞ մը կը հանդիպի։ Բնա'ւ։ Իրաւ է որ այս պատասխանն անկանխապէս ազդեցութիւն մը յառաջ կը բերէ. համաձայնութիւն կը գոյացնէ բոլոր ներկայից մէջ, բան մը որ մէկ ժամէ ի վեր կը փնտռուի վայրապար, և ամէնքը միաբերան կ'աղաղակեն Իդիպոսի պատասխանը.

Իսկ զի՜նչ բանդ իցէ. քանզի գոյաւ պատգամս
Ո՛չ երախոյս ինչ առնում և ոչ ինչ խեթ կասկածի։

Այլ, ամէն գեղեցիկ բաներու նման, այս համաձայնութիւնն ալ վաղանցուկ է. Գըլուխները տաքցած են նորէն ու ձայները կը շարունակուին նոյն խաղին վրայ. ինձ կը հաւատեն թէ ձախակողմեան իւրաքանչիւր երեսփոխանի գրպանը մէկ

մէկ տուփ ծխատէլի բաստըխ կայ, և երկու վայրկեանը մէկ անգամ հատ մը բերաննին կը նետեն, ձայներնին նոյն բարձրութեան վրայ պահելու համար։ Այս անգամ ալ կարգն Ատենապետ էֆէնտիին եկած է փայլկնացայտ գաղափար մը ունենալու. քառորդ ժամուան մը դադա՛ր կը հրամայէ, և ձայները դիւթութեամբ իմն կը ցածնան հետզհետէ։

* * *

Նստին հետ մէկտեղ, ձայներն ալ կը վերսկսին։ Դադարն՝ եռացող կաթսային վրայ դրուած կափարիչն էր, և երբ մէկդի առին կափարիչը, պղպջակներն երեւցին աւելի՛ խոշոր, աւելի՛ եռանդնայոյզ և յորձանապտոյտ։ Ատենապետ էֆէնտին ա՛լ յուսահատած է. գիտութեան հնարած բոլոր դեղերը տուած է հիւանդին. ա՛յժմ ալ գործը բնութեան կը թողու։

Եւ այս ամէնն՝ որովհետեւ 45 երեսփոխանք կան փոխանակ 52 ի։ Դուռը կը բացուի, և նոր երեսփոխան մըն ալ ներս կը մտնէ. քառասուն եւ վե՛ց են։ Հինգ վայրկեան կ'անցնի, ուրիշ մըն ալ կուգայ։ Ուրախութեան նշոյլ մը կը ցոլայ ձախակողմեանց դէմքին վրայ. եթէ երեք չորս հոգի ալ գա՜ն։ Բայց չէ՛. քառորդ ժամ մը կ'անցնի, ու մուտից դուռը փակուած կը մնայ յամառաբար. իրաւ է որ մերթ ընդ մերթ կը բացուի՝ անցք տալու համար բարապանի մը կամ դրագրի մը, և՝ բաղդին մէկ չար հեգնութեամբ՝ ձախակողմեանց սիրտը թունդ հանելու։ Սակայն 47ը 47 կը մնայ։ Աստուա՛ծդ Աբրահամու և Իսահակայ, ինչո՞ւ հրեշտակներ չես ղրկեր քանի մը երեսփոխաններու մօտ, որպէս զի ելլեն ժողովքի գան և վերջ տան այս ամէնուն։ Եւ երեւակայէ՛ որ բացակայներէն Նշան Փարազաչ և այլք կրնային վճռել ժողովոյն բաղդը։ Հաւատացէ՛ք որ փափաքս եկաւ քանի մը ընկեր ժողուելու և վանդակէն ներս նետուելով աթոռներուն վրայ բազմելու. խնդիրն ինքնին կը լուծուէր յայնժամ։

Ճակատամարտին դիրքը փոխուած է հետզհետէ. ա՛լ հեռուէն չեն նետեր գնդակները. կուրծք կուրծքի կռիւ մը սկսած է։ Օբէր[illegible]ներու մէջ տեսա՞ծ էք թէ դիմացէ դիմաց կեցող երկու խումբեր ի՛նչպէս կը կռուին, իրարու մօտենալով և յետս ընկրկելով։ Ժողովքին կռիւն այդ տեսարանները կը յիշեցնէր ինծ. ամէն մէկ ծանր խօսքի, ձախակողմեան երեսփոխանք կոհակաւէտ վէտ ի վէտ շարժումներով կ'երթան մինչեւ աջակողմեան նստարաններն, յետոյ կուգան տեղերնին կը նստին, պահ մը վերջ նորէն ելնելու և նոյն մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը ներկայացնելու համար։

Այս ժխորին մէջ Պէրպէրեան էֆէնտին իրական յաջողութիւն և յաղթանակ կ'ունենայ. պահ մը, ուրիշ բան չմնար, բայց եթէ իրական մենամարտ մը ընդմէջ Պէրպէրեան էֆէնտիի և Նուրեան էֆէնտիի։ Վայրկեան մը կուգայ որ Պէրպէրեան էֆէնտին կը տիրապետէ բովանդակ ժողովոյն եւ բոլոր ունկնդրաց սրտերուն. սեղմ և կուռ փաստեր ունի ձեռքը, զորս մէկիկ մէկիկ մէջտեղ կը նետէ սքանչելի ճարտարութեամբ։ Նուրեան էֆէնտին կը դեղեւի։ «Իյնալ կայ, ելլալ կայ։» Ո՞ւր է առջի նստին մէջ ունեցած յաղթանակը։ Նաւաբեկելոյն նման, Աստուծոյ կը դիմէ. ամէն պարբերութեանց մէջ կ'աղաղակէ. «Աստուծո՛յ սիրուն։» Երբ վերջապէս տեղը կը նստի պարտասեալ, գունատ է. և, անգիտակցաբար, Փէսը կը հանէ։ Եւ յանկարծական մտաբերմամբ, կը յիշեմ անցեալ անգամուն ունեցած դիրքը, հոն, բեմին վրայ, զուարթ ու խնդումերես, Փէսը ետեւ նետած, գոհունակութեան ժպիտն ի շրթունս։ Քիչ մը յետոյ դուրս կ'ելնէ, ինչպէս արդէն դուրս ելած է Սիմոն պէյ։ Alas! poor Nourian!

Աղաբէգեան Սարգիս էֆէնտին ալ կը փաստաբանէ օրինաւոր ժողով գումարելու անկարելիութիւնը. իր խօսքերը բնաւ ընդմիջման չեն հանդիպիր. ատենաբանին հանդարտ խօսքերը, ալեհեր մազերն և պատկառելի շարժուածքը տպաւորութիւն կը գործեն յայտնապէս, բայց երբ խօսքը կ'աւարտի, նորէն կը լսուին «Օրակա՛րգ, Օրակա՛րգ» բառերը, ինչպէս պասքեալ մարդու մը համար ամէնէն գեղեցիկ համադամները կարեւորութիւն չունին, այլ ջո՜ւր միայն կը խնդրէ։ Եւ... Աղաբէգեան էֆէնտին ալ կը մեկնի։

Մէկ մ'ալ գլուխնիս ասդին կը դարձնենք և բեմին վրայ կը տեսնենք Արփիարեանը։ Վա՞յ, իրա՞ւ ան է։ Ձեռքը գլխելի մը առած կը խաղայ, սպասելով ժխորին աւարտման։ Հասակը կորսուած է բեմին մէջ, և գլուխը միայն կ'երեւի, իր տանջուած տմոյն դիմագծերով, սեւ մօրուքով, մելամաղձիկ կիսախուփ աչուըներով. Յովհաննէս Մկրտչի գլուխն է կարծես սկուտեղին վրայ։ Հազիւ քանի մը խօսք կ'արտասանէ, և ձախակողմեանք պաղութեամբ իրարու երես կը նային. Արփիարեան էֆէնտին Քառեակին համամի՛տ կը թուի։ Եւ նա անտարբեր կը շարունակէ իր սիրուն պզտիկ խօսքերը, առանց ձեւի, առանց արուեստակութեան, իբր թէ սրահի մը մէջ ըլլար կամ քրոնիկ մը տուն տար։ Երբ բեմէն վար կ'իջնէ, ձախակողմէն կը մրմռան թէ Արփիարեան նոյն օր «[illegible]ութենէ բարձրացաւ էֆէնտիութեան»։

Օրակա՛րգ, Օրակա՛րգ, Օրակա՛րգ...

Իւթիւճեան էֆէնտին է հիմակ բեմին վրայ։ Ձախակողմը սոսկալի ընդդիմութիւն մը կ'ընէ նմա. ատենաբանին յաբաշարժ յարափոփոխ դէմքին բոլոր գիծերը կը ձգտին ու կը կծկուին, մարմինն ամբողջ կ'երեւթոկայ դիւրաթեք ճապուկ շարժումներով, թեւերը կ'երկննան ու կը գոցուին. մշտնջենական շարժման գաղտնի՞քը գտած է արդեօք վաղեմի խմբագիրը. չեմ գիտեր, սակայն սա յայտնի է թէ իր ո՛չ մէկ խօսքը կ'իմացուի։ Կապոյտ ակնոցներուն տակէն նայուածքը չերեւիր, բայց կ'ըմբռնեմ թէ ինչ արհամարհանօք լցուած ըլլալու է դէպի իր ընդդիմաբանները։ Կը ջանայ սակայն պատմական ծանօթութիւններ տալ, 1860 էն սկսելով, հին բացատրութեամբք և ձեւերով. Ստեփան փաշային պէս ինքն ալ յաճախ կը գործածէ աւանդական «միաց որ»ը զոր այժմեաններն մոռցած են։ Բայց ձախակողմն հանդիստ չտար նմա. ու, ճարահատեալ, բեմէն վար կ'իջնէ Իւթիւճեան էֆէնտին. անցած ատենը միայն «մուր մը կուտայ» Ղազարոսեան էֆէնտիին. օ՜հ, տարիներ ալ անցնին, չպիտի մոռնամ այդ շարժումն. ամէնէն ճարտար դերասանն անգամ այդպիսի պարզ շարժման մը մէջ չպիտի կրնար դնել այնչափ քամահրանք ու զզուանք։

...Օրակա՛րգ, Օրակա՛րգ, Օրակարգ։

Նորատունկեան էֆէնտին, որ ինք միայն մնացած էր Քառեակէն, բանաձեւ մը կը ներկայացնէ երկուստեք համաձայնութեան։ Ստեփան փաշա մէ՛կ բառով զայն ալ ի դերեւ կը հանէ, ու Նորատունկեան էֆէնտին ալ կը մեկնի։

...Օրակա՛րգ, Օրակա՛րգ, Օրակա՛րգ։

Է՜հ, այո՛, վերջապէս ունեցան զայն։ Չեմ գիտեր թէ բրուսիացի զօրավարներըն ի՛նչ հրճուանք զգացին երբ Բարիզ մտան, բայց կը կարծեմ թէ ձախակողմեան զգացած բերկրութենէն նուազ ըլլալու էր այն։ Ա՛յնչափ ձայն, ա՛յնչափ տաղանդ, ա՛յնչափ քրտինք ապարդիւն չմնային վերջապէս, և Ստեփան փաշա Ասլանեան բեմը ելաւ վերստին՝ քննադատելու նախորդ կրօնական ժողովոյ համարատուութիւնը։

Նոյն ձայնն է միշտ, աղու, հեշտալուր, բայց այս անգամ բոլորովին հակառակ տպաւորութիւն մը կը թողու վրաս, և յակամայս կը մտաբերեմ բնապատմութեան երբեմն դասերուս այն կենդանին որ յուշիկ կը սողէ՝ իր որսը թմրելու համար։ Նոյն ձայնն այս, հեզ, ներդաշնակ, բայց իւղն է այն որով կ'օծեն սուինը, որպէսզի խոր եւս մխուի։ Ակնոց ալ դրած է այս անգամ, ծերունիի ակնոց մը, ու Փէսը կանոնաւոր գիծ մը չբոլորեր յօնքերուն վերեւ, այլ դէպի ետ նետուած է։ Ո՞ւր է քիչ մը առաջուան զարհուրելի ժխորը. փսփսուք անգամ չկայ, ամէն դէմքեր սակայն կծկուած են։

Բեմին վրայ նմա կը յաջորդէ Գուրգէն էֆէնտին, իր համբաւաւոր ցուցամատը տնկած։ Ժողովոյն ճարտարագոյն ատենաբաններէն և երեսփոխաններէն մին է նա. ժխորի ատեն որոտագին ձայն մը ունի, այնչափ հզօր, որ կը հարցնես ինքնին թէ շեփորա՞յ մը պահած է կոկորդին մէջ։ Հիմակ շատ հանդարտ է և յստակօրէն կը քննադատէ Կրօնական Ժողովոյ համարատուութիւնը, մաքուր և ընտիր բացատրութեամբք, առանց սխալելու, թէև յաճախակի կրկնութեամբք. խօսքերուն ոյժ տալու ձե՞ւ մըն է այս թէ ոչ յաջորդ բառը փնտռելու հնարք մը։ Իր քննադատած ամէն կէտերուն տակէն Տ. Մելքիսեդեկ Սրբազանի պաշտպանութիւն կը հանէ, բայց առանց բացատրութեան, ամէնուն ալ տակէն։ Նրբամիտ բարեկամ մը որ քովս կեցած է, կ'ըսէ թէ անպարարին գլխարկն է այս որ......

Բայց ահա ժամը տասն եկած է և նիստը փակուած։ Երեսփոխանք դուրս կ'ելլեն խառն ի խուռն։ Կը կարծէք թէ ամէն խնդիր վերջացա՞ծ է։ Ո՛չ, որովհետեւ ահա հովանոցներու և կօշիկներու խնդիր մը կը ծագի. Քսանեւութ տարիէ ի վեր, ներս մտնող երեսփոխանն հովանոցը և կօշիկները կը յանձնէր բարապանին, և դուրս ելած ատենն անկից կ'առնէր։ Անցեալ նստին, իբր բարենորոգում, իւրաքանչիւր երեսփոխանի թիւեր տուած են՝ համապատասխան թիւեր ալ դնելով կօշիկներուն մէջ։ Եւ ահա՛ քսանեւութ տարիէ ի վեր տեղի չունեցածը նոյն օր տեղի կ'ունենայ. կօշիկներուն մէջ սխալ թիւեր դրուած են, մէկուն հովանոցը միւսին տեղ անցած, և կէս ժամէն հազիւ կը կարգադրուի այս ամէնը։ Ամէն բանէ իմաստասիրութիւն հանել չեմուզեր, թէ ոչ պիտի խորհէի որ, մերթ, անկարգութիւնը կանոնաւորութենէ նախամեծար է։

ԹԱՓԱՌԻԿ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐՃ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ

Գ.

Նախորդ յօդուածով խոստացանք ծանօթացնել Մուրճի ընդհանուր ոգին և աշխատակիցներն որք կը մասնակցին այդ թերթի խմբագրութեան. մեր յօդուածի շարունակութեանն համար սպասեցինք աւելի քան երեք շաբաթ որպէս զի 2րդ և 3րդ թիւերը մեզ հասնին որով կարենանք խօսիլ աւելի ընդարձակ ծանօթութիւններով, բայց մինչեւ հիմա ոչինչ ընդունեցանք, թէպէտ և Թիֆլիզի լրագիրներն հաղորդեցին թէ Մուրճի 2րդ թիւն հրատարակուած է արդէն փետրուարի սկիզբն, հաւանօրէն 3րդ թիւն ալ արդէն հրապարակի վրայ է. սակայն յանցաւորը մենք ենք որ այս անգամ եւս մոռցանք թէ լաւն ու լաւագոյնը իրարու բարեկամ չեն։ Սպասելով ուրեմն աւելի բարեբաստիկ դէպքերու, շատանանք միակ տետրակովը զոր ունինք և որ կրնայ մեզ նիւթ մատակարարել մի քանի ընդարձակ յօդուածներու։

Երբ Արեւելք հրատարակեց Մուրճի աշխատակիցներու ցանկը ընթերցողները նշմարեցին անծանօթ էակներու շարք մը միայն, աւելի ոչինչ։ Եւ այդ անծանօթներու դասակարգին մէջ առաջին տեղը, պատուի աթոռը, նախագահինն էր, Գ. Աւետիք Արասխանեանցի, «անյայտն անյայտից». ու շատ շրթունքներ մրմռացին «ո՞վ է այդ Աւետիք Արասխանեանցը»։ Մուրճի խմբագրապետն, ինչպէս մենք կ'ըսենք, կամ խմբագրին, ինչպէս իրենք կ'ըսեն, անձնաւորութիւնն անշուշտ չմնահանար երբ իմանայ թէ իր անունը համբաւի թեւերուն վրայ թռչելով Կովկասի սարերէն չէ սուրացած ի Վոսփոր. համբաւի մթագնութիւն բաժին եղած է անոնց որք ժողովուրդի մը զարգացումին համար ձեռնարկուած աշխատութիւններու մէջ մասնաճիւղ ընտրած են նիւթական կեանքի հոգը, և եղած են տնտեսագէտ։ Նիւթականի նուիրուած է ժողովուրդներու կեանքը, և, զարմանալի՜ երեւոյթ, ժողովուրդներն, իրենց սէրը, զմայլումը, խանդաղատանքը կը պահեն անոնց համար միայն որք կ'երգեն, կը վիպեն ու կը խանդավառեն զինքը. այնպէս որ երբ տնտեսագէտի մը անունը տանք հարկադրուած ենք յիշեցնել թէ «ոչ միայն մոօք և հոգւով կեայ մարդ այլ և հացիւ»։ Տնտեսագէտներու համար այդ ապերախտութիւնն արդեօք մոքի վրէժն է ընդդէմ նիւթականի որու լուծէն օր մը իսկ կարող չեն փրկուիլ միտք և հոգի։ Մեր նիւթական կեանքը բարւոքելու նուիրուած է ինքզինքը Գ. Աւետիք Արասխանեանց, հետեւաբար մեզ անծանօթ։

Ապահովաբար Տաճկաստանի Հայերը շատ նպաստաւոր գաղափար պիտի չունենան Գ. Աւետիք Արասխանեանցի համար երբ տեղեկանան թէ Մուրճի խմբագիրն Եւրոպա գնացած է ու անդ սորված է տնտեսագիտութիւն, որպէս ուրիշները կը սորվին բժշկութիւն, փաստաբանութիւն։ Ի՛նչպէս, Եւրոպա երթալ, ստակ ծախսել, աշխատիլ, և փոխանակ բժիշկ ըլլալու —մեր մտաւորական վերջնական կատարելութիւնը— տնտեսագէտ եւ ըսելով վերադառնալ. միթէ կարելի՞ է մոքէ անցնել թէ այդպիսի անձի մը գլուխն օրինաւոր ուղեղով օժտուած ըլլայ։ Ներուի՛ մեզ սակայն այդ մասին տիրած տարակոյսները, կամ աւելի ճիշդն ըսելով ապահովութիւնները, փարատելու աշխատիլ։

Թուի թէ ի Կովկաս «օթեւանք բազումք են» և մտաւոր ամէն աշխատութիւն կրնայ վարձատրուելու յոյս տածել։ Այդ յոյսի ոգեւորութեամբն է որ բազմաթիւ երիտասարդներ կ'երթան, կամ կը փափաքին երթալ, Ռուսիոյ մայրաքաղաքներն, ի Բեդբուրկ ի Մոսկվա, կամ Եւրոպիոյ նշանաւոր համալսարան ունեցող քաղաքները սորվելու համար ո՛չ թէ միայն տնտեսագիտութիւն, այլ և ընկերական գիտութիւններ, գիւղական տնտեսութիւն և.... մանկավարժութիւն։

Բայց այս ամէնը զարմացումի առաջին աստիճաններն են. պատմեմ տարօրինակ դէպք մը։

Մի քանի տարի առաջ «Դպրոցասէր Տիկնանց» պարգեւաբաշխութեան օրն հանդիպեցայ երիտասարդի մը որ Գերմանիայէն վերադառնալով կ'երթար ի Թիֆլիզ։ Ուսեալ, զուարթ, ծանրագլուխ երիտասարդ էր. ուսած էր մանկավարժութիւն և կ'երթար ի Կովկաս պաշտօն ստանձնելու. Նոյն օրը մի քանի ժամ միասին անցուցինք։ Մէկ երկու տարի վերջ երբ Թիֆլիզ էի իմանալով թէ այդ երիտասարդը, Գ. Սիսակ Տէր Սահակեան, ևս անդ է, փափագեցայ երթալ տեսնել։ Հետքը գտայ «Մեղու Հայաստանի»ի խմբագրին բնակած տանը մէջ, Կուրի ափերուն վրայ։ Երբ սենեակէն ներս մտայ տեսայ Գ. Տէր-Սահակեանը մեծ գրասեղանի մը առջեւը նստած, աշխատութիւններու մէջ ընկղմեալ, չորս բոլորը գիրքեր, գիրքեր, և դիմացը, իբրեւ ներշնչարան, վիթխարի խոշոր գլուխի մը պատկերն, որ կը ներկայացնէր Գ. Տէր-Սահակեանի գերման ուսուցչին դէմքը։ Բաւական տեսակցեցանք Գ. Տէր-Սահակեանի հետ. տեղեկացայ թէ Ներսիսեան վարժարանի մէջ պաշտօն ունի, բայց աւելուց թէ եկեղեցական պիտի ըլլայ։ Թեթեւ մը ժպտեցայ. պատճառն հարցուց. ըսի թէ ինծ զարմանալի կը թուէր որ մեր օրերն համալսարանական երիտասարդ մը վարդապետ ըլլայ։

—Ո՛չ, վարդապետ չէ՛, պատասխանեց։

—Մէկէն ի մէկ եպիսկոպո՞ս։

—Բայց ո՛չ, ո՛չ, պարզ քահանայ. արդէն նշանուած եմ։

Չեմ կարծեր որ անհրաժեշտ հարկ ըլլայ ճարտասանութեան կանոններու համեմատ գրական բաղդատութիւններու մտնել որպէս զի կարենամ ընթերցողն ալ մասնակից ընել այն ապշութեան որ այդ պահուն ունեցայ. ապահովաբար ընթերցողին այդ ապշութիւնը մինչեւ թերահաւատութեան սահմանները կը հասնի։ Անցեալները Թիֆլիզէն բարեկամ մը ինծ նամակ կը գրէր և միասին կը ղրկէր երկու հատոր որոնց հեղինակն էր [illegible] Տէր-Սահակեան։ Այդ երկու հատորները Սրբազան Պատմութեան դասագրքեր էին որոց մասին արդէն Տիրայր այս էջերուն մէջ գրեց։ Ինծ այնքան անհաւատալի կը թուէր որ Գ. Սիսակ Տէր-Սահակեան իր մտադրութիւնն ի գործ դրած ըլլար որ վերստին Թիֆլիզ գրեցի, հարցուցի թէ արդեօք իրա՞ւ նոյն երիտասարդն է այդ Աւ. Տէր-Սահակեանը։ Պատասխանն հաստատական եղաւ. պէտք էր խոնարհիլ ուրախալից իրականութեան առաջ։

Խոստովանինք թէ մեզ համար զարմացումներու երկիրն է այդ Կովկասն և փարատենք ո՛ և է կասկած ի մասին Գ. Արասխանեանցի ուղեղի քանակութեան։

Գ. Արասխանեանցի անունն առաջին անգամ իմացանք Մշակէն որուն մէջ իր փորձերն ըրաւ ապագայ խմբագիրը։ Եթէ չեմ սխալիր առաջին յօդուածները թուագրեալ էին Սթրասպուրկէ։ Գ. Արասխանեանցի բոլոր յօդուածներու ոճը կրնայ փոքր ինչ խրթին համարուիլ. բայց կորով և հմտութիւն անոր գրութիւններու տիրապետող յատկութիւններն են, և բաւական է որ մարդ փոքր ինչ լուրջ ըլլալու հակամէտ ըլլայ, կարող է ախորժակով, մինչեւ իսկ հրճուանքով կարդալ ինչ որ տպագրած է անոր գրիչը։

Այս յօդուածը գրելու առթիւ վերստին սկսայ կարդալ Գ. Արասխանեանցի հայերէն հրատարակութիւններն։ 1883 թուականի սկիզբները Գ. Արասխանեան կարդաց Թիֆլիզի Արծրունիի թատրոնի մէջ շարք մը դասախօսութիւններ «քաղաքա-տնտեսական»։ — Այդ դասախօսութիւններու առաջինն է [illegible], երկրորդն է [illegible]։ Այդ տետրակներու ոճն աւելի պարզ, դիւրահասկնալի կը գտնեմ, և առանց վարանելու կրնամ ըսել որ բաւական օգտակար ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէ մեր հասարակութեան Բիւզանդեան գրատունը, եթէ այդ տետրակներն ի Տաճկաստան ծաւալելու հետամուտ ըլլայ. շատ ատեն են. մեր դրամով իւրաքանչիւր տետրակը մէկ քառորդ մեճիտի կուգայ։ Այդ դասախօսութիւնները մեզ համար ալ խորհրդածութեան բաւական նիւթեր կրնան մատակարարել։ Կը կարծենք որ անօգուտ չէ գիտնալ թէ ի՛նչպէս կ'աճին ու կ'ապրին ազգերը։ Հող ու թիւ ունենալ, միթէ այս չէ՞ ժողովուրդներու բոլոր աշխատութեան, բոլոր փափագներու գերագոյն նպատակը։ Եւ սակայն մեզմէ ո՞վ մի բոպէ այդ խնդիրներով զբաղելու հոգածութիւնն ունեցած է. ամէնքս ալ անտարբեր ենք երբ խնդիրը թիւի ու հողի վրայ է. գուցէ այն յոյսովը կը մնանք որ ինչպէս պտուղները նոյն եւ երկիրներու ու ազգերու ապագայն ինքնին կը հասուննայ։ Դէթ Գ. Արասխանեանց այդ պատրանքը չունի. իր դասախօսութիւններու մէջ ակներեւ ցոյց կուտայ թէ հաստատ համոզումներով, պինդ կռուանի մը վրայ գործող մարդ է։ «Թէ երբեք մենք պիտի ընդհանուր քաղաքակրթութեան գործող անդամի պարծանքը ձեռք բերենք, այդ պէտք է և կարող է կատարուիլ միայն և մի միայն գիտութիւններու շնորհիւ։ Ամեն բան, որ կը նպաստէ այդ վերջին՝ մի վերին աստիճանի քաղաքակրթական գործ է։» Յուսալի է թէ Մուրճի ընդհանուր ուղղութիւնը կ'ենթարկուի անոր խմբագրին այդ հաստատ համոզումին, բոլորովին հեռու պատրանքներէ։ Պատրանքներէ զուրկ խմբագիրներ, գործիչներ, առաջնորդներ, ահա՛ ինչ որ մեզ անհրաժեշտ է։ Ըսուած է թէ՝ ժողովուրդներու համար լաւագոյն է առաջնորդ ունենալ չար միտք մը քան պատրանքներով լեցուն գլուխ մը։ Չարութիւնը սահման մը ունի ուր կը յանգի վերջապէս. իսկ պատրանքներու ո՛չ սահման կայ, ո՛չ վախճան։ Ժողովուրդներու համար էն վտանգաւոր առաջնորդները պատրանքներով տոգորեալ գլուխներն են։

Հաստատամտութեան, հմտութեան հետ միասին Գ. Արասխանեանցի գլխաւոր յատկութիւնն է նաեւ կորով. իր գրութեան ոճն առնական է և գուցէ մինչեւ ինքնահաւանութեան սահմանագլուխները մերձենայ։ Բայց ամէն պարագայի մէջ այդպիսի ոճով խմբագրուած թերթերն իսկապէս կարեւոր ծառայութիւններ կրնան մատուցանել մեր մտաւոր զարգացումին։ Թոյլ, տկար, մեղկ, կեղծաւոր, տարտամ հրատարակութիւններ են որք մեր վրայ ապականիչ ներգործութիւն կ'ունենան. մենք որ արդէն դժբաղդ պարագաներու հարկին ներքեւ արդէն կեղծելու վարժած ենք, առնական, կեղծաւորութիւնն արհամարհող ձայներու կարօտ ենք։

Գ. Արասխանեանցի ինչպէս ոճը նոյն եւ անձնաւորութիւնն ակներեւ ցոյց կուտայ թէ նա չէ ստեղծուած կեղծաւորութիւնը ժողովուրդի մէջ կլիմայացնելու համար։ Այդ նիհար, ջղուտ, առնական, փոքր ինչ դժնեայ, բորբոքուն երիտասարդը պէտք է խրոխտ ըլլայ, անվեհեր, անկեղծ։ Բնութիւնն ուրիշ բարիք մը պարգեւած է անոր. ծաղկի փրկարար ազդեցութիւնը. Գ. Արասխանեանց թեթեւ իմն չեչոտ է։ Ժամանակակից դէմքերու մէջ չեչոտ դէմք մը այնքան հազուադիւտ է որ կամայ թէ ակամայ պէտք է ուշադրութիւն գրաւէ։ Երբ հրապարակային անձի մը դէմքի ամէն մէկ գիծը կ'ուսումնասիրենք՝ անոր հոգիին գաղտնիքներուն թափանցելու համար, ներելի չէ՞ ըսել թէ ծաղկահար դէմքը մի յայտնութիւն է։ Կայ դպրոց մը, որու պարագլուխ կը համարուի [illegible], որ կը կարծէ թէ պատուաստն որ ընտանիքներու խնդութիւնն է՝ կրնայ սեպուիլ ժողովուրդներու տրտմութիւնն։ Արդարեւ, կ'ըսեն, ծաղիկը շատ չարիքներ կը գործէ, բայց որոնք որ կը փրկուին՝ առողջ և կորովի կ'ըլլան։ Անտարակոյս ամէն ընտանիք կը փափագի իր անդամներէն ո՛չ մին կորսնցնել. տկար թող ըլլան, բայց թող ըլլան. իսկ ժողովուրդները քանակէ աւելի որակի կարօտ են։ Յորմէ հետէ պատուաստը մուտ գտած է, մարդկային կորովը տկարացած կը կարծուի։ Մեր կարողութիւնը չը ներեր քննութեան մտնել թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան իրաւացի կամ անարդար են այս տեսութիւնները, միայն օգուտ կը քաղենք առիթէն ենթադրելու որ չեչոտ խմբագիր մը ըստ հակապատուաստականներու դպրոցին պէտք է կորովալիր և առնական ըլլայ. և Գ. Արասխանեանց զայս կ'ապացուցանէ իր փորձովը։

Եւ նոյն իսկ անունն որով Գ. Արասխանեանց կնքած է իր թերթը, յայտարար նշան է խմբագրին բնաւորութեան և գաղափարներուն։ Բարբառս կը թուի մեզ այդ Մուրճ անունը և սակայն կռուելու միտում, ջախջախելու հաւատք չի՞ պարունակեր։ Թերթերն որ կը հրատարակուին ի Կովկաս արդէն սովոր են ընդհանրապէս իրենց անունի մէջ որոշ գաղափար մը ներմուծել. աշխատութեան, ջանքի նշանաբան։ Մին Մշակ է, ուրիշ մը Աղբիւր կամ Փորձ, Մեղու Հայաստանի կամ Մուրճ։ Տարբերութիւնը մեր և անոնց միջեւ ակներեւ է։ Մեր թերթերուն անունները մեծ մասամբ նուրբ, օդային, ո՛չ մի գաղափարի արտայայտիչ անուններ են։ Ապահով կրնանք ըլլալ թէ Պոլսի մէջ ո՛չ մի Հայու մտքէն կրնար անցնիլ Մուրճ անունով թերթ մը ունենալ։

Թէպէտեւ Մուրճը 1889 ի սկիզբն սկսաւ հրատարակուիլ, սակայն Գ. Արասխանեանց վեց եօթն տարիներէ ի վեր փափագ կը տածէր, հետամուտ էր թերթ մը հիմնարկելու։ Արդէն 1884 թուականին խումբ կազմած եւ պատրաստութիւններու ձեռնարկած էր օրաթերթի մը համար։ Դրամագլխի հայթայթումը կարծեմ դիւրացուցած էին. Թերթին հիմնարկուներն և աշխատակիցները պատրաստ էին. երկու դժուարութիւն կար որոց պէտք էր յաղթել, արտօնութիւն ստանալ և համերաշխ անդամներէ վարչութիւն մը կազմել—թերթն Արեւելքի պէս բաժանորդական ընկերութեան մը սեփականութիւնը պիտի ըլլար։—Պարագաներու և ժամանակի շնորհիւ կարելի էր յաղթել առաջին դժուարութեան, ինչպէս փորձով տեսնուեցաւ. իսկ երկրորդին համար Յոյն իսկ կարող չէր խաբերայ բայց ժպտուն դէմք մը ցոյց տալ։ Եթէ երբեք վիպասան մը նկարագրէ աշխատութեան գրասեղան մը որուն բոլորը նստած են Կովկասցի վեց Հայեր և մի քանի շաբաթ սիրով ու խաղաղութեամբ միաբան կը գործեն, ամէն կողմէ պիտի գոչեն թէ այդ վիպասանը հին դպրոցին, խանդավառ Երեւակայութիւնը պաշտող դպրոցին աշակերտ է, ստութեան աշակերտ է, ոչինչ գիտէ իրական կեանքէ։

Արեւելքի հիմնարկութեան առաջին ամիսներն էին և ի Թիֆլիս ինծմէ կ'ուզէին իմանալ այն գաղտնիքն որու շնորհիւ ի Պոլիս վեց Հայեր կարող կ'ըլլայինք միաբան թերթի մը վարչութիւնն ստանձնել։ Արդէն զարմացած էին որ չորս ամսէ ի վեր միաբան կարող եղած էինք մնալ.

—Ո՞րչափ ատեն պիտի կարենաք այսպէս շարունակել, կ'ըսէին։

—Իրաւ որ ստոյգ պատասխան մը չունիմ. բայց երբ առաջին ամիսն հաշտութեամբ անցուցինք, ապահով եղէք թէ անմիաբանութեան վտանգն այլ եւս անցած է։

—Բայց ի՞նչպէս կարելի է ձեզ միաբան ըլլալ ու մնալ։

—Մեր միաբանութեան առաջին գաղտնիքը, կ'ըսէի, յաճախ միասին ճաշելն ու զուարճանալն է։ Ամէն անոնք որ լաւ սիրտ ունին, երբ մէկտեղ սեղանի շուրջ կը բոլորին, բաժակ կը պարպեն ու կ'զբօսնուն, այլ եւս չեն կարող իրարու հետ թշնամանալ։ Եւ յետոյ, ո՞չ ապաքէն ամէն լաւ զբօսանքները քիչ թէ շատ փոքրիկ փիլիսոփայներ են։ Ամենքս ալ միշտ կը յիշենք Իտալացիներու խօսքը, uno mi, uno ti, «մէկ մը ինծի, մէկ մը քեզի» օր մը մէկը գոհ պիտի ըլլայ օր մը միւսը. այս գիտնալով երբ մեզմէ մէկը դժգոհ է, կ'սպասէ որ իր գոհութեան և ընկերին դժգոհութեան կարգը գայ, ինչ որ չուշանար։ Պէտք է գիտնալ միշտ փոխադարձ զոհողութիւն ընել։ Բայց դեռ այս ամէնը բաւական չէ միաբան ըլլալու համար։ միաբանութեան գերագոյն պայմանն սկզբունքի մասին յամառ չըլլալ։

Հա՞րկ է աւելցնել թէ «դեւ գոյ ի միս», ըսին, մանաւանդ ի լուր այդ վերջի յայտարարութեանց։ Ապահովցուցի զիրենք թէ կատակ չեմ ըներ, այլ լրջօրէն կը խօսիմ, մանաւանդ որ կատակաբանութեան և լրջաբանութեան միջեւ տարբերութիւն չկայ։ Ողբերգակ ու կատակերգակ բանաստեղծներն հաւասարապէս ճշմարտախօս են, վերջինը քիչ մը աւելի ճշմարտախօս, իսկ առաջինը քիչ մը աւելի ստող։

Մեր անկեղծ յայտարարութիւններն ապարդիւն մնացին, բնականաբար նաեւ միաբանութեամբ ի Թիֆլիզ թերթ մը հրատարակելու ձեռնարկն ալ։ Գ. Արասխանեանց յաջողելու գործնական միջոց համարեց ինքնագլուխ գործել և յաջողեցաւ։

Մտնելով խմբագրական ասպարէզ, Գ. Արասխանեանց ազգային պարտականութիւն մը կատարելու համոզումն ունի. ինքն ալ Կովկասի Հայերէն ոմանց նման իր տաղանդին շնորհիւ կարող էր գեղեցիկ ասպարէզ ունենալ ի Գերմանիա, բայց լաւագոյն համարեց գալ Կովկաս ծառայել իւր երկրին և ազգին։

Որքան որ կրցած եմ տեղեկանալ, ի Գերմանիա Գ. Արասխանեանցի առաջարկներ եղած են տնտեսագիտական ուսուցչութեան պաշտօնի։ Իր Բէչերը ուշադրութիւն գրաւած են և գերման մամուլի մէջ շատ նպաստաւոր կերպով յիշատակուած են երիտասարդ հայ տնտեսագէտին գերմաներէն լեզուով հրատարակած տետրակներն։ Առաջինն է Տէ ֆրանցէօզիշէն կէնէրալշթէնտէ ֆօն 1484-1610 և միւսն է Տէ ֆրանցէօզիշէ [illegible] ֆօն 1789։ Ցորենի խնդիրն է։ Ինչպէս ըմբռնէք այդ երկու տետրակները ձեռնհաս անձերէ լաւ գնահատուած են։

Գ. Արասխանեանց ի Թիֆլիզ եկեց ոչ փառաւոր այլ որ լաւագոյնն է գոհ վիճակ ունեցաւ. շաբաթը մի քանի ժամ կը դասախօսէր Ներսիսեան ճեմարանը և ազով կը բաւականանար։ Ներքին դէպքեր հարկադրեցին զինք դպրոցը թողուլ. Գ. Արասխանեանց էջմիածին բողոքեց. անոր իր վէճը Մշակի հետ որուն դատաւոր ըլլալու կոչուած չենք. միայն թէ ըստ Մշակի Գ. Արասխանեանց դպրոցական գործվարին վրայէն սահած ժամանակ սահած է միանգամայն ազատամիտ ուղղութեան գաղափարին վրայէն. տեսնենք Մուրճն ի՞նչ պիտի ցոյց տայ. Այսօր Մուրճ և Մշակ անհաշտ թշնամիներ են, ինչ որ ախորժելի չէ մեզ, վասն զի Գ. Արծրունի և Գ. Արասխանեանց զիրար հասկնալու կարող են։

Մեր այս կարճառօտ տեղեկութիւններովս ուզեցինք ծանօթացնել հայ մամուլի նոր խմբագիրն և միանգամայն հասկցնել որ եթէ Գ. Արասխանեանցի անունը մեզ անծանօթ է, այդ նշանակեր թէ նա մի անշան անձ ըլլայ. իսկ՝ թէ Կովկասի գրագէտներն մերթ ընդ մերթ մեզ ընդարձակ տեղեկութիւններ տային իրենց հրապարակային անձերու մասին։ Երբ մեր շատ աննշան անձերու անունները ծանօթ են ի Ռուսիա, ամօթ չէ՞ որ Գ. Արասխանեանցի նման անձ մը «անյայտն անյայտից» ըլլայ մեզ համար։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՔԷՐԻ

Սէյաճ չուհատան մամուլ սէթրի վէ փանթալօնտան իպարէթ օտան էլպիսէյի հիւզ պիր թագըմ, պէհէրի հիւզ տօգսան պէշ ղուրուշա.

Թիմմըր չէնպէր, իքի պին փիլօ, պէհէրի պիր ղուրուշ հիրմի տօղուզ փարայա.

Միւպայէա օլունաճագ պէր վէճհը պալա էշիա ֆիյաթը մուրադգամէսի իլէ Թալիպլէրի էօհտէսինէտ օլալ մարտըն հիրմի տօղուզունճը կիւնինէ գատար պէհէրի կիւն մինագասայա իճրա օլունարագ մէզգիւր կիւնտէ գարարը գաթիի վիրիլէճէկինտէն իւթասըհս վէ օթուզունճը կիւնի ևիւտէ պէհ թէնզիլինէ թալիպ օլանլարըն մագամը սէրասքէրի լէվազըմաթ տաիրէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր.

22 մարտ 1889 433

Նօ. 19 1—3

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՔԷՐԻ

Մէրքէզը սալթանաթը սէնիյէտէ պուլունան ասաքիրի շահանէ վէ հայվանաթը միրիյէ խարճըի իչուն միւպայեա օլունաճագը էվվէլճէ իլան օլունան մալիւմ էլ միգտար պուղտայ վէ արփանըն մարտը րումինին եիրմի իւչիւնճի փէնչշէնպէհ կիւնի գարարը գաթիի վիրիլէճէկլի իլան գըլընմըշ իսէտէ, մէզգիւր պուղտայ վէ արփանըն չէհրը մէզգիւրըն եիրմի իքինճի եարընքի չարշէնպէհ կիւնի գարարը գաթիի վիրիլմէք մուգարրէր օլմաղըն օլմագ իւզրէ իլան օլունուր.

20 մարտ 1889 429

Նօ. 15 3—3

ՀՐԴԵՀԻ եւ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

96

ՆՈՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ եւ ՄԷՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 6,243,127
ՀԱՍՈՅԹ 1887 ՏԱՐՒՈՅ 1,932,350

ՆՈՐԹՀԸՐԸՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 3,421,200
ՀԱՍՈՅԹ 1887 ՏԱՐՒՈՅ 946,800

Ընկերութիւնքս Պոլսոյ մէջ ունեցած Միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ հրդեհի դէմ ամէն կարգի վտանգաւոր ապահովագրութիւններ ի գործ կը դնեն չափաւոր գնով, և իրենց ցոյց տուած դիւրութեան երախտաւորութեամբ մեծ գումարներ ապահովագրողաց կրնան վստահաբար գիրենք ներկայացնել. Նաև իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան, միայն հրդեհի ծխոյն համար մինչև ցարդ տուած վնասնին 15,000,000 Անգլիական Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի, 500,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 102,345

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն և դրամածրարներն խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց և այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուզողք կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Գօմիսիօն խանի անկիւնն երկաթէ կամրջին վրայ նայող սենեակն, առ ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց

ՀԱԶԻ, ՏՆԶԱՐԴԵԼՈՒԹԵԱՆ, ՊՐՈՆՇԻԴԻ, ՀԱՐԲՈՒԽԻ, ՕՐՏՈՒՌՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՅՆԻ ԿԵՐԿԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՉԱՓՈՂԻ ԵՒ ԽՌՉԱՓՈՂԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ դէմ իբր ապահով դարման այս դեղին վայելած համբաւը միշտ կը հաստատուի այն բազմաթիւ նամակներով զորս Պ. Բօուէլ կ'առնէ ամէն կողմէ որք գործածած և ճանչցած են նորա յատկութիւնները։

«Անգլիոյ Թագուհւոյն ՆԷՊԼԻ Թնթանօթակրին վրայ, ի Ռուիք, Սկովտիա.

«Սիրելի պարոն. Ըստ որում կը նեղուէի յամառ հազէ մը որ գիշերը կ'արգելուր ինձ քնանալ և ցերեկները անդադար անհանգիստ կ'ընէր, վ. սեմ. կոմս Ֆարլթնէս յանձնարարեց ինձ գործածել ձեր անզուգական բալասանէն անիսոնի հատիկներով և կրնամ հաւաստել ձեզ թէ առաջին գործածութենէն իսկ զգալի բարւոքում կրեցի, առանց իսկ պէտք ունենալու գործերս դադրեցնելու, և առաջին փոքր սրուակը բոլորովին բուժեց զիս։ Ուստի անոր ազդեցութեան վրայ ունեցած մեծ վստահութեամբս կը յանձնարարեմ զայն այլոց.

(Ստր.) Վ. ԼԻՆՁԷԼ, Նէպլի Թնդանօթակրէն.

Կը վաճառուի ամէն դեղատանց և արտօնեալ դեղերու վաճառականաց քով, շիշը 1 շիլին $1\frac{1}{2}$ բէնսի, 2 շիլին 3 բէնսի և 11 շիլինի։—Պատրաստեալ ձեռամբ ԹՈՄԱՍ ՊՕՈՒԷԼԻ, 4, Ալպիօն Բալէյս, Պլաքֆրիէրս րօտ, Լոնտոն։

Մեծաքանակ և փոքրաքանակ կը վաճառուի Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ ներկայացուցչին քով

76

Մ. ԷՏՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ

Անգլիական ընդհանուր Մթերանոց, Վոյվոտա, պահականոցին քով, կայարան Թրամուէյից, 95 և 97

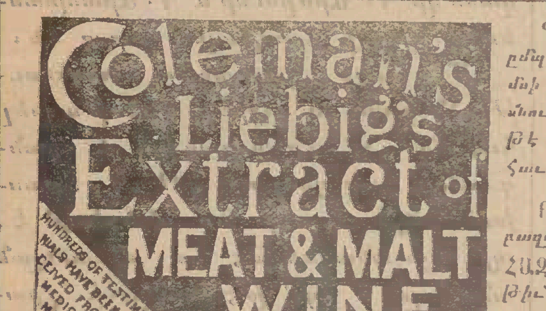

ԳՈԼԻՄԷՆԻ ԳԻՆԻՆ հեշտահամ և կազդուրիչ ըմպելի մ'է, բաղկացեալ Բորդոյի գինիէ, Լիէպիկի մսի հիւթէ և Մալթի հիւթէ, կազմելով այսպէս անուշահոտ, զօրաւոր և գրգռիչ խառնուրդ մը, որ թէ առողջ և թէ անկար մարդոց համար լաւ է հաւասարապէս։

Բժշկական համալսարանն հաւանած է նմա և բազմաթիւ նշանաւոր բժիշկներէ յանձնարարեալ է։ ՀԱԶԱՐԷ ԱՒԵԼԻ ԲԺԻՇԿ գրած են իրենց վկայութիւնները։ Ասոր կը թարգմանենք վկայութիւնն ոմն

Թ. ՐԷՃԻՆԱԼՏ ՃՈՆԷՍԻ, Մ. Ր. Ս. Ս. Լ. Լ. Մ. Բ. Ս. Ր. Ճ. ԵՒ ԸՆԿ.

26, Լորն Րոտ և 24 Համիլդըն Սգուէյր

Պրըքնհէտ, 2 սեպտեմբեր 1888

Պարոնայք — ի նկատ առնլով խարդախ մրցման մը հանած գունազան լուրերը, կը փափաքիմ յայտնապէս գրուցել ձեզ թէ որչափ գոհ եմ ձեր Մսի և Մալթի պատրաստութենէն. Քանի քանի անգամներ տեսած եմ անոր առողջարար ազդեցութիւնն այն հիւանդութեանց վրայ որոց համար պատուիրած եմ զայն, և ինչ ինչ պարագայից մէջ ձեռք բերած եմ հրաշալի արդիւնքներ զորս պարզ գինին (առանց մսուցի) չպիտի կրնար տալ։

Ընդունեցէք, և այլն և այլն

Թ. ՐԷՃԻՆԱԼՏ ՃՈՆԷՍ

Ի վերջոյ, մայրաքաղաքիս գլխաւոր բժիշկք ջերմապէս յանձնարարած են զայն։

Հարցնել ԳՈԼԻՄԷՆԻ ԳԻՆԻՆ Լիէպիկի մսի և Մալթի խառնուրդով, զգուշանալ կեղծերէն։

Դիմեցէք ստորագրելոյն, միակ գործակալ ի Թուրքիա Գոլիման և ընկերութեան գործարանին Ս. Ֆորճա Նորուիչ և Լոնտոն։

ԷՏՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ, պահականոցին քով, կայարան Ղալաթիա-Շիշլիի Թրամուէյից- Թիւ 95 և 97, Ղալաթիա 80

ՍԳՈԴԻ ՕՇԱՐԱԿ
(EMULSION SCOTT)

ՄՈՐԻԻ ՁԿԱՆ ՁՈՒԹԻՒՂ

Իբոֆոսֆիտ ով կրով և սոտայով

Պատրաստեալ ձեռամբ ՍԳՈԴԻ և ՊՕՈՒՆԻ, ի Նիւ-Եորք

Կարին չափ ախորժահամ է

Մորիւ ձկան հում իւղի բոլոր յատկութիւններէն զատ, իբոֆոսֆիդներու յատկութիւններն ալ ունի

Կը բուժէ Թոքախտը
Կը բուժէ անարիւնութիւնը
Կը բուժէ խոյլերը
Կը բուժէ հազը, ցրտառութիւնները
Կը բուժէ ընդհանուր տկարութիւնը
Կը բուժէ մանկանց ճռզածութիւնը

Բժիշկներէն ընդունուած է, ախորժ համ ու հոտ ունի, դիւրամարս է, և ամենէն փափուկ ստամոքսները կը տանին զայն,

Կը վաճառուի գլխաւոր դեղավաճառաց և դեղագործաց քով։ Գործակատարք են Համէր և Հիրձէլ, Պոլիս։ 176

ՄԱԴԴՈՆԻ

ԿԻՍՀԻՒԲԼԸՐ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԲՆԱԿԱՆ ՋՈՒՐ

Կալաքարային Թթուուտ աղբիւր ամենամաքուր

ՑԵՂԱՆԻ ԼՄՒԱԳՈՅՆ ԵՒ ԶՈՎԱՐԱՐ ԸՄՊԵԼԻ

Հազերու, խռչափողի բորբոքմանց, ստամոքսի և աղեաց համար յանձնարարեալ։

Հայնրիխ Մադդոնի, Գարլսպատ և Վիեննա 47

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՏԵԱԴՐԱՄ

ԱՄԷՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՌԻՇԼԻԷՕՒ ԿԱՅԼԱԿՆԵՐ

Աֆրոդիտեան գրգռիչ դեղ (մարգարտածեւ լուծելի քաքսիւլներով)

ՊՈՒՐԺՈՊԻ

Առաջնակարգ դեղագործ, Մատակարար հիւանդանոցաց, Ռամպիւդօ փողոց, Բարիզ

Կատարելագործեալ ՌԻՇԼԻԷՕՒ ԿԱՅԼԱԿՆԵՐԸ գերազանց դարման են ամէն վաղահաս սպառման պարագայի մէջ. Ճանչցուած են իբր ծննդական գործարանաց ամենէն հզօր գրգռիչները. բաց աստի իւր փրկարար ազդեցութիւնը ստամոքսին վրայ կազդուրիչ շարքին մէջ կը դնէ զինքը։

ՌԻՇԼԻԷՕՒ ԿԱՅԼԱԿՆԵՐԸ բնաւ վերաբերութիւն չունին մինչև հիմա գովաբանուած ամէն դեղերուն հետ որք վնասակար են։

Աֆրոդիտեան այս նոր դեղը կը ներկայացնենք ընդհանուրին ուշադրութեան իբր դեղ մը որուն ազդուութիւնն ապահով է և անվնասութիւնը բացարձակ։ [կարգալ յայտարարութիւնը։]

Ի Թուրքիա ներկայացուցիչն է Ֆ. Պէլլիս, Ֆրենքլէան խան, Պոլիս։ Ի Կ. Պոլիս կեդրոնատեղիքն են Դեղարանք Տէլլա Սուտա, Ֆ. Ալլավօ, Բրիտանական, Քիւչիւքեան եղբարք և Աննաստասիատէս ի Բերա. Թիթծօս, Տ. Աքէսթօրիատէս և Ա. Գասդորիատէս ի Ղալաթիա. Տ. և Մ. Մէգիքի ի Պոլիս. Իգար եղբարք Իզմիր. Հ. Իխս, ի Սելանիկ։ 237

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՑԻՇԵՑԷ՛Ք

Եթէ կ'ուզէք ընտիր և լաւ տեսակէ ապրանքներ ունենալ, դիմեցէք ի վաճառատունն

ԷՏՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ

(Հիմնեալ 1854 ին)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԹԵՐԱՆՈՑԻ ի մայրաքաղաքիս, որ խիստ չափաւոր գներով առաջնակարգ ապրանքներ միայն կը վաճառէ։

Ամէն շաբաթ նոր ապրանքներ կ'ստացուին հոն, ընտիր, Բէյ, կարագ, պանիր, պահածոյ, խոզապուխտ, գինի, ոգելից ըմպելիք, հոտաւէտ նիւթեր, թէյեր, անգլիական պատրաստութիւններ, զարդեղէն, և այլն և այլն։

Պ. Գարուանա յանձն կ'առնու անմիջապէս գործարանատիրաց ապսպրել և բերել տալ յաճախորդի մը ուզած ո և է նիւթ որ մթերանոցին մէջ չգտնուիր։

Դիմեցէք հասցէն

ԷՏՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

95 և 97, Նիւքոնէք Գալտըրըմ, Վոյվոտա, կայարան Թրամուէյից, Ղալաթիա-Շիշլի, Ղալաթիա։ 231

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.
ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ
THE MUTUAL ACCIDENT ASSOCIATION LIMITED

ԱՐԿԱԾԻ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երաշխաւորեալ դրամագլուխ 100000 անգլ. ոսկի ամբողջ. ստորագրուած

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՄՈՒՐՀԱԿՔ

Տարեկան 4 ոսկւոյ գրոյթ մը կ'ապահովէ 1000 ոսկի, Մահուան կամ Մշտանէ և բացարձակ անկարողութեան պարագայի մէջ։

333 ոսկի, Մշտանէ և մասնական անկարողութեան պարագայի մէջ։

Շաբաթական 6 ոսկի, առժամեայ անկարողութեան պարագայի մէջ, թէ ամբողջական և թէ մասնական։

GLASGOW & LONDON ԿԼԱՍԿՕՒ ԷՆՏ ԼԸՆՏԸՆ

Դրամագլուխ 300,000 Անգլիական ոսկի

Թուրքիոյ համար ընդհանուր գործակալք ՀՕՖՄԱՆ ՆԷԲԱՐՔ եւ ԸՆԿ.

(171) Պոլիս, Սուլթան Համամ, Սայտէլ խան. Թիւ 13, 14, 15

ՖՐԱՆՔՕ-ՀՕՆԿՐՈՒԱԶ
ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԻՐԻՍՏԱՐԼԵՄԹ

ՀԱՆԴԵՐՁ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՀԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Արտօնեալ դրամագլուխ	20,000,000
Գանձեալ	10,000,000
Մահուան արկածից դէմ պահեստի	12,000,000

Արեւելից Տնօրէն. Մ. Լօժէն Բարարօյ

» Մեծ գործակալ և քննիչ. Մ. Նազարէթ Եազըճեան

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԼԽԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ

Տեարք Պալեօզեան և Պալըքճեան Զմիւռնիա. Գասպարեան և Տամլամայեան Ատանա. Գ. և Ս. Սեթեան Հալէպ. Բ. Շէրէֆէտտին և Տէրունեան Ատալիա և Սպարթա. Սիմէօն Տէյիրմէնճի օղլու Քօնեա, ևն ևն։

Ֆրանքօ-Հունգարական կենաց անանուն ընկերութիւնը խիստ դիւրամատչելի պայմաններով մահուան դէմ ապահովութիւններ կ'ընդունի, նոյնպէս փոքր տղայոց և աղջկանց ի չափահասութեան վճարելի պայմանաւ։

Ամենայն կը համարիմք ըսել թէ ամէն ընտանեաց և զաւակաց տէր անձանց իբր նախնական պարտականութիւն մ'է տարեկան փոքրիկ զոհողութեամբ մը իւր կեանքն և իւր զաւակաց ապագան ապահովել. կամ ի ծերութեան օրերու և կամ յետ մահու իւր սիրելի կինն և զաւակունքը, աղքատութեան սոսկալի ճիրաններէն հեռի պահելու համար ուստի արդոյ հասարակութեան լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք Ֆրանքօ-Հունգարական ընկերութեան չահաւէտ պայմաններուն և միջակահանութեան մասնաւոր տեսակներուն որ մէն մի տարի Պիւտճէթի մէջ ի ներկայութեան կայսերական պաշտօնէից տեղի կունենան, մէն մի շահող թիւ 100 անգլիական ոսկի շահելու պայմանաւ։

Աւելի ընդարձակ և կարեւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար պէտք է գրմել առ վարչութիւն։ Ամէն յեզուէ յայտարարութիւնք ձրի կը տրուին։

Գոհութեամբ կը ծանուցանեմք յարգոյ հասարակութեան թէ, ընկերութեանս 1885 յունվար 1էն մինչ 1886 տարւոյն յունվար 1ի ընդհանուր գործողութեանց հաշուեցուցակին, (Աւստրիոյ-Հունգարական կառավարութեան ներքին գործոց նախարարութենէն) պահեստի գումարին վրայ 2 միլիոն ֆրանգի պատկառելի գումարի մը յաւելում գոյացած է, որով անցեալ տարւոյն 10 միլիոն պահեստի գումարը ներկային 12 միլիոն է։ 286

ՇՈԳԵՆԱՒՈՒԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՔԵԱՆ

Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Մարսիլիայէ և Բօնէյէ ճիշդ կանոնաւորապէս

Սամսոն, Տրապիզոն և Պաթում երթալու յառաջիկայ շոգենաւն է Անտուան որ ապրիլ 3ին Մարսիլիայէն և ապրիլ 10ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լա Սոլ որ պիտի մեկնի ապրիլ 15ին։

Ճամբորդք և ապրանք ընդունուելին

Նաւուղչէքի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակալն

ԹԻՆԻՌԹԷ ԲԸՊՌԻԼ

Թիւ 17-18 Քիւչիւք Միւլէթ Մումհանէ փողոց, Թիւ 14

1806

1242

CAPSULES
MATHEY-CAYLUS

Préparées par le DOCTEUR CLIN Prix Montyon

Les Capsules Mathey-Caylus à *Enveloppe mince de Gluten* ne fatiguent jamais l'estomac et sont recommandées par les Professeurs des Facultés de Médecine et les Médecins des Hôpitaux de Paris, Londres et New-York, pour la guérison des :

Ecoulements anciens ou récents, la Gonorrhée, la Blennorrhagie, la Cystite du Col, le Catarrhe et les Maladies de la Vessie, et des *organes génito-urinaires.*

Une instruction détaillée accompagne chaque Flacon.

Exiger les **Véritables Capsules Mathey-Caylus de CLIN & Cie, de PARIS,** *que l'on peut se procurer chez les Droguistes et Pharmaciens.*

ՌՈԲԷՆՍՈՆ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ՌՈՒԼՃԻ ԵՒ ԼԷԹԻՄԵԱԴԻՍԻ

Ի Պոլիս Սուլթան Համամ Աչըք Էֆէնտի Խանի դուռ 15 և 17

Կը վաճառուի մեծ և փոքր քանակութեամբ

Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼԻՔԻՏԱՍԻՕՆ

Այս վաղեմի և հռչակաւոր մթերանոցին մէջ տարօրինակ աժանութեամբ կը վաճառուին Եւրոպայի զանազան քաղաքներէն վերջին նորաձեւութեանց համաձայն բերուած արանց և կանանց յատուկ ամէն տեսակ ճերմակեղէնք, հովանոցք, գաւազանք, կանանց յատուկ զգեստեղէնք և այլն։ Բաւական է անգամ մը այցելել ՌՈԲԷՆՍՈՆԻ մթերանոցը տեսնելու համար ապրանաց գեղազանցութիւնը, գեղեցկութիւնն և գներու այնպիսի աժանութիւն որ գործարանի գնոյն կը հաւասարի և չկրնար մրցող մը ունենալ։

Գիներն որոշուած են Օսմանեան ոսկին 108 ղրուշի հաշուով։ 5

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱԿԸ

1889 Մարտ 1 Չորեքշաբթի օրէն սկսեալ մինչև ցնոր տնօր.

(Բոլոր կէսօրէն օրերէն) Եւրոպական եզերէն կամուրջ եկող շոգենաւուց երթեւեկութիւն

Ժ. Թ.

- 1 — Ենիմ. Մեզարպ. Պէյլիւք. Թարպ. Ենիքէ. Պոյճ. Ռ-Հիսար (Արեւմուտքեան շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 17
- 2 — Ենիմ. Մեզպ. Պէյ. Թարպ. Ենիքէ. Ամեն. Միրկ. Ռ. Հիսար Պեպեք (Առնավ. շոգ. հետ պիտի հաղորդացի) 32
- 3 — Ենիմ. Մեզպ. Պէյ. Թարպ. Ենիքէ. Ամեն. Միրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսարի Պեպեք (Առնվ, շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի. Ուրբաթ օրերը Առնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. պիտի հանգի) 33
- 4 30 Ենիմ. Մեզպ. Պէյլիւք. Թարպ. Ենիքէ. Ամեն. Միրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար Պեպեք Առնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք 17
- 5 45 Ենիմ. Մեզպ. Պէյ. Թարպ. Ենիքէ. Ամեն. Միրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար Պեպեք Առնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. 22
- 7 — Ենիմ. Մեզարպ. Պէյլիւք. Թարապ. Պէյգօզ Բաչպ. Ենիքէ. Միրկ. Գանլըճ. Ռ. և Ա. Հիսար Գանտըլ. Առնավ. Չէնկ. Պէյլէր. Օրթաք. Գուզ. Պէշիք. Խւսկ. 25
- 8 15 Ա. և Ռ. Գավագ Ենիմ. Մեզ. Պէյ. Թար. Ենիքէ. Միրկ. Ռ. Հիսար Պեպեք Առնվ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք. 19
- 10 — Մեզարպ. Պէյ. Թարապ. Ենիքէ. Միրկ. Ռ. Հիսար Առնավ. Օրթաք. Պէշ. 21

Առնավուտքէօյէն կամուրջ եկող շոգենաւք

- 12 30 Առնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիք. 21
- 12 30 Ենիքէ. Ամեն. Պոյճ. Ռ. Հիսար Պեպեք Առնավ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիք. 22
- 1 30 Պեպեք Առնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիք. 1
- 1 50 Ռ. Հիսար Պեպեք Առնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. Գապաթաշ (Ուրբաթ օրերը Գապ. չի հանգիիր) 25
- 2 30 Պեպեք Առնվ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք. 21
- 3 — Պեպեք Առվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. Գապ. 23
- 3 30 Առնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. 1
- 4 — Պեպեք Առնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք. Գապ. 21
- 4 30 Պեպեք Առնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիք. 23
- 10 50 Հիսարէն ուղղակի կամուրջ 1
- 11 20 Պեպեքէն ուղղակի կամուրջ 25

Ասիական եզերէն կամուրջ եկող շոգենաւք

- 12 20 Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզ. Գապ. 33
- 12 45 Պէյքօզ Բաչպ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. (Գանտ. պիտի հաղրդ.) 23
- 1 20 Պեպեք Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Պէշիքթաշ 28
- 2 — Ռ. Ա. Գավագ Մեզարպ. Պէյք. Թարպ. Պէյգ. Բաչպ. Չուպուգ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտըլ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ (Ուրբաթ օրերը Ժ. 3 Խուսկիւտար) 19
- 2 30 Գանտ. Վան. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Խւսկ. 22
- 4 20 Գանտ. Վան. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Խւսկ. (Բացի ուրբաթէ) 32
- 4 30 Պէյք. Բաչպ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզ. Պէշիք. 28
- 6 45 Միրկ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտ. Առնվ. Չէնկ. Պէյլ. Օրթ. Գուզ. Պէշիք. Խւսկ. 1
- 9 — Պէյլիւք. Թարպ. Պէյգօզ Բաչպ. Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտըլ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէրպէյ Գուզկ. Խւսկ. (Ուրբաթ օրերը Չուպուգլու) 23
- 10 20 Գանտիլլի Չէնկէլքէօյ 28
- 11 — Գուզկունճուքէն ուղղակի կամուրջ (Բացի ուրբաթէ) 22

(Բոլոր կէսօրէն օրերէն) Կամուրջէն Եւրոպական եզերք երթեւեկող շոգենաւուց ժամերը

- 1 15 Պէշիք. Օրթ. Առնվ. Ռ. Հիսար Պոյճ. Ենիքէ. Թարպ. Պէյ. Մեզպ. Ենիմ. 33
- 2 30 Պէշիք. Օրթ. Առնվ. Պեպեք Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիքէ. Թար. Պէյք. Մեզպ. Ենիմահալլէ 17
- 3 30 Գապաթ. Խւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Առնավ. Գանտիլ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Ենիքէ. Բաչպ. Պէյգ. Թարապ. Պէյ. Մեզ. Ենիմահալլէ 25
- 4 — Պէշիք. Օրթ. Գուր. Առնվ. Պեպեք Ռ. Հիսար Պոյճ. Ենիքէ. Թարպ. Պէյք. Ենիմ. 22
- 5 — Խւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Առնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլ. Միրկ. 1
- 6 — Գապաթ. Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պեպեք. Ռ. Հիսար Միրկ. Ամեն. Ենիքէ. Պէյգ. Թարապ. Պէյ. Մեզր. Ենիմ. և Գավագներ 19
- 7 — Պէշիք. Խւսկ. Գուզկ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկ. Առնվ. Գանտիլ. Ա. և Ռ. Հիսար Միրկէօն Ենիքէ. Թարպ. Պէյլիւք. 23
- 8 30 Պէշիք. Օրթ. Առնավ. Պեպ. Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիքէ. Թարպ. Մեզար. Պէյ. 21
- 10 30 Ռ. Հիսար Պոյաճ. Միրկ. Ամեն. Ենիքէ. Թարպ. Պէյլիւքտէրէ. Մեզար. Ենիմ. 32
- 11 10 Ենիքէ. Թարպ. Պէյ. Մեզպ. Ենիմ. 19
- 11 35 Պեպեք Ռ. Հիսար Պոյաճ. Միրկ. Ամեն. Ենիքէ. 22

Կամուրջէն Առնավուտքէօյ երթեւեկող շոգենաւուց ժամերը

- 1 50 Ուղղակի Պեպեք 21
- 2 20 Ուղղակի Պեպեք 23
- 2 50 Ուղղակի Առնավուտքիւղ 1
- 3 20 Ուղղակի Պեպեք (Բացի ուրբաթէ) 21
- 3 50 Ուղղակի Պեպեք 23
- 9 55 Պէշիք. Օրթ. Գուրուչ. Առնավ. Պեպ. Ռ. Հիսար (Վափօր եկող շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 1
- 10 35 Պէշիք. Օրթ. Գուր. Առնվտ. Պեպեք 25
- 11 20 Գապ. Պէշիք. Օրթ. Գուր. Առնավ. Պեպեք Ռ. Հիսար. Պոյաճըք. 28
- 11 40 Պէշիք. Օրթ. Գուրուչ. Առնվ. Պեպեք 1
- 12 — Պէշիք. Օրթ. Գուր. Առնվտ. 25

Կամուրջէն Ասիական եզերք երթեւեկող շոգենաւուց ժամերը

- 1 45 Ուղղակի Գանտիլլի 22
- 3 — Խւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք Գանտ. Ա. Հիսար Գանլ. Չուպուգ. Բ. պահճէ Պէյգ. 28
- 3 45 Ուղղակի Գանտիլլի (Բացի ուրբաթէ) 32
- 9 25 Պէշիքթաշ, Գուզկունճ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Վանիք. Գանտիլ. (Գավագներ դացող շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 28
- 10 5 Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլ. Չուպ. Բաչպ. Պէյգ. Թարապ. Պէյլիւքտ. Մեզարպ. Գավագներ 17
- 10 40 Խւսկ. Գուզ. (Բացի ուրբաթէ) 22
- 10 50 Պէշիք. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Վան. Գանտ. Պէյլէք (Ուրբաթ օրերը 10 45 Խւսկ (Գանտ. Վափօրի շոգ. հետ պիտի հաղորդակցի) 33
- 11 20 Գանտիլ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Չուպ. Բաչպ. Պէյգօզ (Ուրբ. օրերը 11 25) 23
- 11 45 Գապաթ. Գուզ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. 21

Ծան. — Օրք միջատաւ նշան տալն, շոգենաւք իրենց դառնալ տեղը պիտի մնան։ 181